

คดีความระหว่างรัฐบาลไทย กับ

ดร. ชูติมา สีดาเสถียร

มีนาคม 2568

TRIALWATCH FAIRNESS REPORT

A CLOONEY FOUNDATION **FOR** JUSTICE INITIATIVE

ก. เกี่ยวกับผู้เขียน

โควิงตันแอนด์เบอร์ลิง แอลแอลพี (Covington & Burling LLP) เป็นสำนักงานกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีโจแอนน์ กรอสส์มันน์เป็นทนายความอาวุโสรับผิดชอบด้านการว่าความและสืบสวน ฮีเธอร์ เชลลิวเป็นทนายความที่รับผิดชอบด้านการค้าระหว่างประเทศ โครีนน์ คุกเป็นทนายความที่รับผิดชอบด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และไจนา ปาเทลเป็นทนายความที่รับผิดชอบด้านการแข่งขันทางการค้า

ดร. ฟรานเซสกา ฟาร์ริงตัน เป็นผู้เชี่ยวชาญของโครงการไทร์ลวอตช์ประจำคดีนี้และนักวิชาการที่มหาวิทยาลัยอเบอร์ดีน โดยดร. ฟรานเซสกาทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมจัดประชุมของศูนย์การวิจัยเพื่อป้องกันการฟ้องคดีปิดปาก (Anti-SLAPP Research Hub) ของมหาวิทยาลัยฯ ศูนย์ฯ ดังกล่าวเป็นการรวมกลุ่มของนักวิชาการ ทนายความ นักข่าว และผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายสาธารณะที่มีความมุ่งมั่นในการระงับการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อกีดกันการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuits Against Public Participation: SLAPPs) ดร. ฟรานเซสกา ยังเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับคดีฟ้องปิดปากให้กับรัฐสภายุโรป เครี อช่า ยต์ อัดาน การฟ้องคดีปิดปากในทวีปยุโรป และสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติอีกด้วย

ข. เกี่ยวกับมูลนิธิเพื่อความยุติธรรมและโครงการไทร์ลวอตช์

โครงการไทร์ลวอตช์ (TrialWatch) เป็นความคิดริเริ่มภายใต้ **มูลนิธิเพื่อความยุติธรรม** ที่ทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเพื่อปกป้องเสรีภาพในการพูด โครงการนี้มีภารกิจในการเปิดโปงความอยุติธรรม ช่วยให้ผู้ที่ถูกคุมขังอย่างไม่เป็นธรรมได้รับการปล่อยตัว และส่งเสริมหลักนิติธรรมในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

สารบบ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	1
ภูมิหลัง.....	5
ก.ภูมิหลังทางการเมืองและกฎหมาย.....	5
ข.ดร. ชูติมาฎกนายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ฟ้องดำเนินคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทและถูกศาลยกฟ้อง.....	19
ค.นายกเทศมนตรียังคงยื่นฟ้องดำเนินคดีอาญากับดร. ชูติมา สีดาศีโดยด้วยข้อหาหมิ่นประมาทอย่างต่อเนื่อง	30
ระเบียบวิธี	31
ก.ระยะการติดตาม.....	31
ข.ระยะการประเมิน	31
บทวิเคราะห์	33
ก.กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	33
ข.บทวิเคราะห์กระบวนการพิจารณาคดี.....	41
บทสรุปและเกร็ด.....	50
ข้อเสนอแนะ	51

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ดร. ฟรานเซสกา ฟาร์ริงตัน ผู้เชี่ยวชาญโครงการไทร์ลวอตซ์ ตัดสินให้ “เกรด D” สำหรับการพิจารณาคดีในคดีนี้

คดีนี้เป็นคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทที่มีดร. ชูติมา สีดาเสถียรเป็นจำเลย ดร. ชูติมาเป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักข่าวที่เปิดโปงกรณีทุจริตโดยเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงนายกเทศมนตรีท่านหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมาของประเทศไทย แม้ว่าในปัจจุบันศาลจะได้ยกฟ้องจำเลยแล้วในท้ายที่สุด แต่ดร. ชูติมา ก็มีแนวโน้มที่จะได้รับความเสียหายทั้งในเชิงวัตถุและไม่เชิงวัตถุ เนื่องจากการต้องต่อสู้คดีอาญาในข้อหาหมิ่นประมาทที่เกิดขึ้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

การฟ้องคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทกับผู้แสดงออกในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะถือว่าการกระทำที่เกินกว่าเหตุ และชี้ว่า กรณีนี้เป็นกรณีละเมิดสิทธิตามข้อ 19 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) นอกจากนี้ศาลยังมีท่าทีไม่เห็นด้วยคำร้องของดร. ชูติมาในการให้ศาลเรียกและนำสืบพยาน อันอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิข้อ 14(3) ของ ICCPR ด้วย ทั้งนี้ ประเทศไทยได้เข้าเป็นรัฐภาคีของ ICCPR ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2539

กระบวนการพิจารณาคดีของดร. ชูติมายังมีลักษณะของการฟ้องปิดปากหรือฟ้องกลั่นแกล้ง (หรือการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuits Against Public Participation: SLAPPs) ได้แก่ การพุ่งเป้าไปที่การแสดงออกในประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ การฟ้องคดีจำนวนหลายคดีด้วยกัน และการอ้างข้อกล่าวหาที่เกินกว่าเหตุ (ในกรณีนี้คือการอ้างกฎหมายอาญาข้อหาหมิ่นประมาทของประเทศ) การฟ้องคดี SLAPPs เป็นการฟ้องคดีที่มีลักษณะละเมิดหรือเป็นการข่มขู่บุคคลด้วยการดำเนินการทางกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกีดกันการมีส่วนร่วมสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะสำหรับคดีอาญานั้น การฟ้องคดี SLAPPs อาจอ้างข้อหาต่างๆ อาทิ หมิ่นประมาท ดูหมิ่น ใส่ร้ายป้ายสี และอาชญากรรมไซเบอร์ การกระทำของดร. ชูติมาเป็นการกระทำที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ โดยเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพในการพูดผ่านการโพสต์บนสื่อโซเชียล มีเนื้อหาเกี่ยวกับกรณีการทุจริตซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะอันชอบธรรม นอกจากนี้ นายกเทศมนตรีท่านดังกล่าวยังได้ยื่นฟ้องคดีความกับดร. ชูติมาเป็นจำนวนหลายคดีด้วยกัน ซึ่งให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการข่มขู่และยับยั้งไม่ให้ดร. ชูติมา แสดงความเห็นเกี่ยวกับผลการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน ด้วยเหตุนี้คดีนี้มีตัวชี้วัดของการเป็นคดี SLAPPs ที่ชัดเจน

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ UNDP ประจำประเทศไทยได้ตั้งข้อสังเกตว่า “กรณีการคุกคามทางตุลาการที่ละเมิดสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมผ่านการฟ้องคดีปิดปาก [SLAPPs]... ถูกใช้เพิ่มมากขึ้นในการข่มขู่พลเมืองที่ใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองเพียงเท่านั้น” ซึ่งตรงกับข้อค้นพบในรายงานฉบับล่าสุดของโครงการไทร์ลวอตซ์เกี่ยวกับคดี SLAPPs ในประเทศไทย

ดร. ชุติมา สีดาเสถียร (“ดร. ชุติมา”) เป็นนักข่าวเชิงสืบสวนและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เมื่อเดือนพฤษภาคม 2565 ร.ต. รุณนทีธรณ์ กวีกิจรัตน์ นายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ จังหวัดนครราชสีมา (“นายกเทศมนตรี”) ได้ยื่นฟ้องดำเนินคดีอาญาขอหาหมิ่นประมาทกับดร. ชุติมา โดยอ้างว่า ดร.

ชุติมาได้เผยแพร่โพสต์เฟซบุ๊กจำนวนสามโพสต์ทำให้ตนเสื่อมเสียชื่อเสียง

โพสต์ดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวกับการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านที่ดร.

ชุติมา

ซึ่งเป็นชาวตำบลบัลลังก์โดยกำเนิดเป็นผู้ดำเนินการเองเป็นระยะเวลา 9 เดือน ก่อนหน้านี

ชาวบ้านจากหมู่บ้านหลายแห่งถูกรณาการอนุมัติฟ้องดำเนินคดี

เพื่อให้ศาลออกคำสั่งบังคับให้ชำระหนี้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (“กองทุนหมู่บ้าน”) อย่างไรก็ดี

ชาวบ้านกลับอ้างว่าตนไม่เคยได้รับเงินจำนวนดังกล่าว

จากการตรวจสอบ

ดร.

ชุติมาพบการยกยอกเงินและความผิดปกติอื่นๆ

ในหมู่บ้านที่ธนาคารและเจ้าหน้าที่รัฐ

รวมถึงตัวท่านนายกเทศมนตรีที่มีหน้าที่บริหารจัดการเงินกู้ภายใต้กองทุนหมู่บ้านนี้

ในเดือนธันวาคม 2565 พนักงานอัยการจังหวัดออกคำสั่งฟ้องดร.

ชุติมาในความผิดขอหาหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และ 328 จำนวนทั้งสิ้น 3 กรรม

สำหรับโพสต์ทั้งสามโพสต์ที่นายกเทศมนตรีกล่าวอ้างในคำฟ้อง โดยดร. ชุติมาอาจต้องโทษจำคุกสูงสุดถึง 6 ปี

(กรรมละ 2 ปี) และโทษปรับเป็นจำนวน 600,000 บาท ดร. ชุติมาถูกคุมขังเป็นระยะเวลาสั้นๆ

ก่อนได้รับประกันตัว ขณะเดียวกัน

นายกเทศมนตรีก็ถูกฟ้องเช่นเดียวกันในข้อหายกยอกทรัพย์สินจากกองทุนหมู่บ้าน อย่างไรก็ดี คดีของดร.

ชุติมากลับมีความคืบหน้า โดยศาลนัดสืบพยานในเดือนกุมภาพันธ์ 2567

ในเดือนมีนาคม 2567 ศาลพิพากษายกฟ้องดร. ชุติมาในทุกข้อกล่าวหา

แต่การยกฟ้องนั้นก็ไม่ได้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการต้องเผชิญข้อกล่าวหาและความเสี่ยงที่จะต้อง

โทษจำคุกในระยะเวลาสองปีที่ผ่านมา และไม่ได้ชดเชยต้นทุนทางการเงินและภาระอื่นๆ

ที่จำเลยต้องแบกรับไว้ระหว่างการต่อสู้เพื่อเสรีภาพของตนเอง ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า นอกเหนือจากคดีนี้แล้ว

นายกเทศมนตรียังได้ยื่นฟ้องคดีอีกสี่คดีกับดร. ชุติมา

รวมถึงฟ้องชาวบ้านอีกรายที่ดำเนินการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน

โดยพนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีทั้งหมด ณ วันที่เขียนรายงานฉบับนี้ ดร.

ชุติมายังคงเผชิญคดีอาญาขอหาหมิ่นประมาทอีกหนึ่งคดีที่นายกเทศมนตรีเป็นผู้ฟ้องจากโพสต์เฟซบุ๊กที่มีเนื้อ

หาเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน

การฟ้องร้องดำเนินคดีกับดร. ชุติมา เป็นตัวอย่างที่ดีที่ชี้ให้เห็นว่า

ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทของประเทศไทยอาจถูกใช้โดยผู้มีอำนาจในการจำกัดการแสดงความคิดเห็นโดย

เสรีในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ

กฎหมายดังกล่าวละเมิดมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ประเทศไทยได้รับข้อเสนอแนะให้ยกเลิกความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทหรือกำหนดข้อยกเว้นที่ชัดเจนในตัวบทกฎหมายที่มีอยู่สำหรับการแสดงออกในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ และไม่ควรเอาผิดการรายงานข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลสาธารณะ “โดยสุจริต” รวมถึงไม่กำหนดโทษจำคุกสำหรับความผิดฐานดังกล่าวไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ก็ตาม

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังขาดมาตรการคุ้มครองที่เพียงพอที่จะรับประกันว่าความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทและความผิดอื่นๆ เช่น การละเมิดกฎหมายท้องถิ่นและความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์จะไม่ถูกใช้เป็นอาวุธในการฟ้องปิดปากประชาชน การกระทำเช่นนี้ถือเป็น “การดำเนินการทางกฎหมายที่ไม่มีมูลโดยบุคคลที่มีอำนาจ... ที่เกินไปเพื่อข่มขู่นักข่าว [และบุคคลอื่นๆ] ให้ยุติการตรวจสอบกิจการใดๆ... [โดยไม่ได้มีจุดประสงค์] เพื่อชนะคดี แต่เพื่อสร้างภาระทางเวลาและพลังงานต่อบุคคลนั้นๆ ในฐานะกลยุทธ์ในการจำกัดการวิพากษ์วิจารณ์อันชอบธรรม”¹

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแห่งประเทศไทยลงความเห็นว่า การฟ้องคดีกับดร. ชูติมา นี้ เป็น การ ฟ้อง คดี SLAPPs² ทั้งนี้ ในปี 2562 ประเทศไทยได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อป้องกันการกระทำความผิดดังกล่าว แต่กฎหมายก็ยังไม่เพียงพอในการป้องกันการใช้กฎหมายอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาทในทางที่ผิดดังที่เห็นในคดีของดร. ชูติมา และรายงานของโครงการไทรลวอตซ์ก่อนหน้า³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายป้องกันการฟ้องคดี SLAPPs ขาดประสิทธิภาพในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้สั่งฟ้องคดีที่มีราษฎร (เช่น นาย ก เท ศ ม น ต รี) เป็น ผู้ ยื่น ฟ้อง แต่ศาลจะสามารถอ้างข้อกฎหมายดังกล่าวเพื่อยกฟ้องคดีได้ตั้งแต่แรกเฉพาะในกรณีที่ราษฎรยื่นฟ้องคดีต่อศาล

¹ คำนิยามของ SLAPPs โดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดีระหว่าง OOO Memo กับ ประเทศรัสเซียต่อกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสภายุโรป. ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, คดีความระหว่าง OOO Memo กับ ประเทศรัสเซีย, App. No. 2840/10 (15 มิถุนายน 2565), ย่อหน้าที่ 23. สำหรับภาพรวมคำนิยาม SLAPPs ต่างๆ. ดู Dr. Francesca Farrington, Saovanee Kaewjullakam, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

² *Journalist Prevails in Another 'Slapp' Case*, Bangkok Post (6 มีนาคม 2567), แหล่งที่มา <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2754188/journalist-prevails-in-another-slapp-case>.

³ Dr. Francesca Farrington, Saovanee Kaewjullakam, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

ลโดยตรงเท่านั้น นอกจากนี้กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดมาตรการชดเชยต้นทุนหรือความเสียหายให้แก่จำเลย (เช่น ดร. ชูติมา) ที่ชนะคดีที่มีราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งหากมี อาจช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการฟ้องปิดปากเช่นนี้เกิดขึ้นแต่แรก ในทางกลับกัน โจทก์ที่เป็นราษฎร เช่น นายกเทศมนตรี กลับสามารถยื่นฟ้องคดี SLAPPs ต่อบุคคลอื่นได้ต่อไปได้เรื่อยๆ อย่างไม่สิ้นสุด⁴

⁴ ในปี 2558 รัฐบาลไทยได้จัดตั้งกองทุนยุติธรรมขึ้น ซึ่งเป็นโครงการของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนทางการเงินสำหรับความช่วยเหลือทางกฎหมาย การว่าความ การดำเนินคดี และการดำเนินการทางกฎหมายต่างๆ และให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงกองทุนดังกล่าวมีกระบวนการที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน ทำให้ผู้ยื่นส่วนใหญ่ไม่ได้รับเงินช่วยเหลือ. ดู *Thailand: Institutional Protection Mechanisms for HRDS*, FOCUS (24 พฤศจิกายน 2564), <https://www.focus-obs.org/documents/thailand-institutional-protection-mechanisms-for-hrds/>.

ก. กฏมิหลังทางการเมืองและกฏหมาย

ในทศวรรษที่ผ่านมา มีนักข่าวและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจำนวนมากที่ถูกฟ้องคดีอาญาในข้อหาหมิ่นประมาท⁵ ประเทศไทยบัญญัติกฏหมายกำหนดความผิดอาญาสำหรับการหมิ่นประมาทเมื่อปี 2500 และได้แก้ไขเพิ่มเติมกฏหมายดังกล่าวในปี 2535 เพื่อเพิ่มอัตราโทษทั้งโทษจำและปรับเป็นที่เข้าใจว่าการแก้ไขกฏหมายดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบโต้การวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อในขณะนั้น⁶ ในปี 2547 เกิดรัฐประหารที่นำโดยกองทัพเพื่อโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง⁷ โดยรัฐบาลของคณะรัฐประหารมีความพยายามที่จะควบคุมพื้นที่ออนไลน์อย่างกวาดขันมากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไทยหันมาใช้กฏหมายอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาทในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง⁸

จากรายงานปี 2564 ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีการฟ้องดำเนินคดีอาญาในข้อหาความผิดฐานหมิ่นประมาทรวมทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 25,000 คดี⁹ โดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี¹⁰ องค์กรอาร์ติเคิล 19 ได้รายงานไว้ในประเทศไทยนั้น “การฟ้องดำเนินคดี [อาญาข้อหาหมิ่นประมาท] ในปี 2563 มีจำนวนมากกว่าปี 2558 ถึง 1,730 คดี หรือคิดเป็นสัดส่วนการเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 [ภายในเวลา 5 ปี]”¹¹ องค์กรเอ็นจีโอ โพรเทคชั่น อินเทอร์เน็ตซันแนล

⁵ ดู *To Speak Out Is Dangerous*, Human Rights Watch (24 ตุลาคม 2562), <https://www.hrw.org/report/2019/10/25/speak-out-dangerous/criminalization-peaceful-expression-thailand>; *Amnesty International Report 2022/23: The State of the World's Human Rights*, Amnesty International (27 มีนาคม 2566), หน้า 362, <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/5670/2023/en/>.

⁶ *Impact of Defamation Law on Freedom of Expression in Thailand*, Article 19 (กรกฎาคม 2552), หน้า 1, 11, <https://www.article19.org/data/files/pdfs/analysis/thailand-impact-of-defamation-law-on-freedom-of-expression.pdf>.

⁷ *Thailand: "They are Always Watching": Restricting Freedom of Expression Online in Thailand*, Amnesty International (23 เมษายน 2560), หน้า 6, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/2157/2020/en/>.

⁸ เพิ่งอ้าง. หน้า 4, 6.

⁹ *Thailand: Decriminalise Defamation*, Article 19 (31 มีนาคม 2564), <https://www.article19.org/resources/thailand-decriminalise-defamation/>.

¹⁰ *Truth Be Told: Criminal Defamation in Thai Law and the Case for Reform*, Article 19 (31 มีนาคม 2564), หน้า 14, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf/.

¹¹ เพิ่งอ้าง. หน้า 16.

ได้เผยแพร่รายงานเกี่ยวกับการฟ้องคดีปิดปากกับผู้หญิงและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยในปี 2566 ที่สรุปว่า “แม้ว่าคดีฟ้องปิดปากจะเกิดขึ้นทั่วโลก แต่สถานการณ์ในประเทศไทยนั้นมีความพิเศษกว่าประเทศอื่น”¹² คดีเหล่านี้จำนวนมากมีบุคคลหรือธุรกิจที่ทรงอิทธิพลเป็นโจทก์ โดยมีเป้าหมายเป็นนักข่าวและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ต้องการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการทุจริตของรัฐบาลและการละเมิดสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชน¹³ ในทำนองเดียวกัน รายงานของโครงการไทรลวดตี่ซึ่งเป็นการศึกษาการฟ้องคดีปิดปากโดยใช้ข้อหาหมิ่นประมาทในประเทศไทยก็พบว่า “คดีจำนวนราวร้อยละ 58 มีเจ้าหน้าที่รัฐหรือนักการเมืองเป็นผู้ฟ้อง”¹⁴ นอกจากนี้ “คดีจำนวนร้อยละ 41 เป็นการฟ้องร้องนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมทางการเมือง [และ] คดีจำนวนร้อยละ 28 เป็นกรฟ้องร้องนักข่าว”¹⁵ ดังนั้น ภาคประชาสังคมจึงไม่สามารถแสดงออกหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องกลัวที่จะถูกฟ้องดำเนินคดีอาญาด้วยข้อหาหมิ่นประมาท¹⁶

ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทของประเทศไทย

ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทของประเทศไทยถูกบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326-333¹⁷ โดยมาตราที่เกี่ยวข้องกับคดีของดร. ชูติมา ได้แก่ มาตรา 326 และ 328 มาตรา 326 นิยามการหมิ่นประมาทว่าเป็นการ “ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง

¹² *Protection International, Silencing Justice: Battling Systematic SLAPP Attacks on Women and Human Rights Defenders in Thailand*, (สิงหาคม 2566), หน้า 3. แม้ว่ารายงานฉบับนี้จะให้ความสนใจกับผู้หญิงและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ต้องเผชิญความเสี่ยงที่สูงกว่าที่จะถูกฟ้อง SLAPPs แต่ข้อค้นพบของรายงานก็เป็นแนวเดียวกับองค์กรอื่นๆ ที่ทำการศึกษาความชุกและลักษณะของคดี SLAPPs ในประเทศไทย. ดู *International Center for Not-For-Profit Law, Protecting Activists from Abusive Litigation: SLAPPs in the Global South and How to Respond*, (กรกฎาคม 2563), หน้า 18.

¹³ *Truth Be Told: Criminal Defamation in Thai Law and the Case for Reform*, Article 19 (มีนาคม 2564), หน้า 16–17, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf.

¹⁴ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), หน้า 27, https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

¹⁵ เติ้งอ้าย.

¹⁶ *Truth Be Told: Criminal Defamation in Thai Law and the Case for Reform*, Article 19 (มีนาคม 2564), หน้า 15, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf.

¹⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-333, <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/>.

ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง”¹⁸ โดยผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือ ปรับ ไม่ เกิน สอง ห้า น บาท หรือ ทั้ง จำ ทั้ง ปรับ¹⁹ ส่วน มา ตรา 328 ว่าด้วยการหมิ่นประมาทที่กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ตัวอักษร การกระจายภาพและ/หรือเสียง หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ²⁰ โดยผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดจะต้องระวางโทษจำคุกนานขึ้นเป็นสองเท่า หรือโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท²¹ แม้ว่าจำเลยสามารถต่อสู้คดีโดยอ้างว่าสิ่งที่ตนพูดนั้นเป็นความจริงได้ แต่ จำ เ ล ย ก็ ไม่ ส า ม า ร ท พิ สุ จ ณ์ ค ว า ม เป็น จ ริ ง ข อ ง ช ้อ ค ว า ม หากข้อความดังกล่าวเกี่ยวข้องกับประเด็นส่วนตัวและไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ²² เพราะฉะนั้น ในประเทศไทย ผู้ที่เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นความจริงอาจถูกจำคุกหรือปรับ หากศาลเห็นว่าการแสดงออกของบุคคลผู้นั้นทำลายชื่อเสียงของผู้อื่น

ในการฟ้องคดีอาญาในข้อหาหมิ่นประมาทนั้น ผู้ฟ้องอาจเป็นตัวผู้เสียหายเองหรือพนักงานอัยการก็ได้²³ ราษฎรสามารถฟ้องคดีกับผู้หมิ่นประมาทตนได้สองวิธีด้วยกัน ได้แก่ (1) ฟ้องกับศาลโดยตรง (2) แจ้ง ความ ร ้อง ทู ก ช ้อ พ ัน ก ง า น ส อ บ ส ว น ให้ พ ัน ก ง า น ส อ บ ส ว น ต ร ว จ ส อ บ ในกรณีพนักงานสอบสวนเห็นว่าคดีนั้นควรสั่งฟ้อง ก็จะส่งสำนวนคดีให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดี²⁴ ในกรณีที่ราษฎรฟ้องร้องต่อศาลโดยตรง ศาลจะใช้กลไกคัดกรองคดีฟ้องปิดปาก/กลั่นแกล้ง ซึ่งรายงานฉบับนี้จะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปด้านล่าง²⁵ อย่างไรก็ตาม รายงานของไทร์ลวอตซ์ระบุว่า กลไกดังกล่าวมีข้อจำกัดที่สำคัญ

¹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326.

¹⁹ เพิ่งอ้าง.

²⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328.

²¹ เพิ่งอ้าง.

²² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 330.

²³ ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2012/12/Thailand-Criminal-Procedure-Code1934-2008-eng.pdf>; และดู *Truth Be Told: Criminal Defamation in Thai Law and the Case for Reform*, Article 19 (31 มีนาคม 2564), หน้า 12, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf.

²⁴ ดู เพิ่งอ้าง ; *Stages in Criminal Prosecution in Thailand*, Siam Legal, https://www.siam-legal.com/thailand-law-library/legal_library/stages_in_criminal_prosecution_in_thailand.php.

²⁵ *Truth Be Told: Criminal Defamation in Thai Law and the Case for Reform*, Article 19 (31 มีนาคม 2564), หน้า 12, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf/.

ส่วนในกรณีที่ราชกรณยื่นฟ้องคดีต่อพนักงานสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 และ 142 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำความเข้าใจผู้ต้องหา หรือการกระทำของผู้ต้องหาไม่ถือเป็นความผิด²⁶ อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนก็อาจไม่ดำเนินการเช่นนั้น เนื่องจากเสียงฎีก้องเรียนหรือฟ้องกลับโดยผู้ฟ้อง หรืออาจถูกผู้บังคับบัญชากดดันให้ทำความเข้าใจผู้ต้องหา²⁷ ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ให้อำนาจพนักงานอัยการในการออกคำสั่งไม่ฟ้อง หากผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือหากการฟ้องคดีนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ²⁸

ขณะเดียวกัน ประเทศไทยมีกฎหมายแพ่งว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยกฎหมายได้ให้คำนิยามการกระทำหมิ่นประมาทว่าเป็นการกล่าวข้อความที่ “เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของเขา” และเป็น “อันฝ่าฝืนต่อความจริง” ทั้งนี้ ผู้ นั้น ค ว ร จ ะ ร ู้ ไ ด้ ว า ข ้อ ค ว า ม นั้ น เ ป็ น ค ว า ม จ ร ิ ง ²⁹ จำเลยที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดทางแพ่งข้อหาหมิ่นประมาทอาจต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์³⁰ ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทจึงมีไต่หนทางเดียวที่โจทก์ที่เป็นราษฎรไทยสามารถใช้ได้ในกรณีที่ตนเชื่อว่าถูกหมิ่นประมาท

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 และ 142, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2012/12/Thailand-Criminal-Procedure-Code-1934-2008-eng.pdf>; และดู *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2566), หน้า 34, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-07/eng_slapp_text_30_june_online_final.pdf.

²⁷ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 35, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-07/eng_slapp_text_30_june_online_final.pdf.

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2012/12/Thailand-Criminal-Procedure-Code-1934-2008-eng.pdf>; และดู *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 35, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-07/eng_slapp_text_30_june_online_final.pdf.

²⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, <https://library.siam-legal.com/thai-law/civil-and-commercial-code-torts-section-420-437/>.

³⁰ เติ้งอั่ง.

ภาพรวมสถานการณ์การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (SLAPPs)

ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสันติและการรวมกลุ่มได้อธิบายว่า SLAPPs หรือ การฟ้องคดีปิดปาก หรือ กลั่นแกล้ง เป็น ความพยายามในการ “ปิดกั้นการแสดงออกเชิงวิพากษ์วิจารณ์ด้วยการข่มขู่ผู้วิจารณ์ให้ปิดปากเงียบ และสูบทรัพยากรของพวกเขาเพื่อเบี่ยงเบนและหันเห[ความสนใจออกจาก]การพูดคุยในประเด็นความรับผิดชอบทางสังคมของบริษัท”³¹ ในทำนองเดียวกัน ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเห็นว่า SLAPPs “เป็นการดำเนินการทางกฎหมายที่ไร้มูลโดยบุคคลหรือบริษัทที่มีอิทธิพล เพื่อข่มขู่นักข่าว [และผู้อื่น] ให้ล้มเลิกการสืบสวน... [โดยมีจุดประสงค์เพื่อ] ให้เป้าหมายเสียเวลาและพลังงาน ในฐานะกลยุทธในการจำกัดการวิพากษ์วิจารณ์อันชอบธรรม”³² การฟ้องคดีอาญาเพื่อปิดปากอาจใช้ข้อหาต่างๆ อาทิ ข้อหาหมิ่นประมาท ใส่ความ ดูหมิ่น หรืออาชญากรรมไซเบอร์ โดยข้อหาหมิ่นประมาทเป็นข้อหาที่พบได้บ่อยที่สุด³³ ตัวชี้วัดที่มักถูกใช้ในการระบุ SLAPPs ได้แก่ การพุ่งเป้าไปที่กิจกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น การพูดโดยเสรี³⁴ การพุ่งเป้าไปที่ประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์หรือความกังวลสาธารณะ³⁵

³¹ U.N. Special Rapporteur on Freedom of Peaceful Assembly and of Association, *SLAPPs and FoAA Rights: Info Note of the U.N. Special Rapporteur on the Rights to Freedom Assembly and of Association*, U.N. Office of the High Commissioner for Human Rights, หน้า 1, <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/FAssociation/InfoNoteSLAPPsFoAA.docx>.

³² Council of Europe Commissioner for Human Rights, Human Rights Comment, *Time to take action against SLAPPs*, (27 ตุลาคม 2563); และดู European Court of Human Rights, *OOO Memo v. Russia*, App. No. 2840/10, (15 มิถุนายน 2565), ย่อหน้า 23, (อ้างถึงคำนิยาม SLAPPs ของ Council of Europe Commissioner for Human Rights).

³³ ดู *Protecting Activists from Abusive Litigation: SLAPPs in the Global South and How to Respond*, International Center for Not-For Profit Law (July 2020), <https://www.icnl.org/wp-content/uploads/SLAPPs-in-the-Global-South-vf.pdf>; *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 28, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

³⁴ ดู Shannon Jankowski and Charles Hogle, *SLAPP-ing Back: Recent Legal Challenges to the Application of State Anti-SLAPP Laws*, American Bar Association (16 มีนาคม 2565), https://www.americanbar.org/groups/communications_law/publications/communications_lawyer/2022-winter/slapping-back-recent-legal-challenges-the-application-state-antislapp-laws.

³⁵ ดู เฟิงฉ่าง.; *Protecting Public Watchdogs across the EU: A Proposal for an EU Anti-SLAPP Law*, Media Defence (2564), หน้า 16, https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2021/12/Anti_SLAPP_Model_Directive-2-1.pdf.

การเรียกร้องการชดเชยที่ไม่สมเหตุสมผลกับความเสียหายที่อ้าง³⁶
การยื่นฟ้องคดีความที่มีความคล้ายคลึงกันจำนวนมากกับผู้วิจารณ์หรือนักกิจกรรม³⁷
และการใช้กลยุทธ์ในการประวิงเวลาการดำเนินคดี³⁸ ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

การฟ้องคดีจะถือเป็น SLAPPs หรือไม่นั้นมักจะขึ้นอยู่กับเจตนาของโจทก์
แม้ว่าเราอาจอนุมานได้จากลักษณะของคดีและข้อเท็จจริงบางประการ เช่น
การที่ผู้ฟ้องเลือกฟ้องต่อศาลที่ไกลจากภูมิลำเนาของตนหรือเรียกร้องค่าชดเชยที่ไม่สมเหตุสมผล
แต่การพิสูจน์เจตนาในหลายคดีก็มีความยากลำบาก ด้วยเหตุนี้
ปัจจัยบางประการจึงได้รับการยอมรับในฐานะตัวชี้วัดของ SLAPPs ดังนี้

- กิจกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ : SLAPPs มักพุ่งเป้าไปที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ข้องเกี่ยวกับกิจกรรมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เช่น การพูดโดยเสรี การชุมนุมสาธารณะ หรือการรวบรวมรายชื่อเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาล
- ผลประโยชน์หรือประเด็นสาธารณะที่มีความสำคัญต่อสังคม : SLAPPs มักเป็นประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์หรือความกังวลสาธารณะ ประเด็นในคดีมักเป็นประเด็นที่มีนัยยะสำคัญเหนือคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น ความกังวลด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยของผู้บริโภค สิทธิมนุษยชน หรือวาทกรรมทางการเมือง
- สร้างความหวาดหวั่น : SLAPPs มีเป้าหมายเพื่อสร้างความหวาดกลัวในหมู่คนในสังคมและไม่ให้บุคคลหรือองค์กรใดๆ แสดงความเห็นหรือเข้าร่วมการทำกิจกรรมเรียกร้อง มิเช่นนั้นอาจถูกดำเนินการทางกฎหมาย
- การฟ้องคดีซ้ำซ้อน: ผู้ฟ้องคดี SLAPPs อาจฟ้องคดีซ้ำซ้อนหรือฟ้องคดีกับศาลหลายแห่ง เพื่อสร้างภาระและต้นทุนแก่จำเลยในการต่อสู้คดี
- ความอดทนสูงทางอำนาจ : อีกตัวชี้วัดที่สำคัญของคดี SLAPPs คือ ความอดทนสูงทางอำนาจระหว่างคู่กรณี เช่น ผู้ฟ้องอาจมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้ถูกฟ้องและสามารถเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ได้มากกว่าผู้ถูกฟ้องอย่างมีนัยยะสำคัญ

³⁶ *Protecting Public Watchdogs across the EU: A Proposal for an EU Anti-SLAPP Law*, Media Defence (2564), หน้า 27, 35–36, https://www.mediadefence.org/wp-content/uploads/2021/12/Anti_SLAPP_Model_Directive-2-1.pdf.

³⁷ ดู *เพ็งอ้าง.* หน้า 35–36.

³⁸ ดู *เพ็งอ้าง.* หน้า 9.

การฟ้อง SLAPPs ในประเทศไทย

ดังที่ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสันติและการรวมกลุ่มได้กล่าวไว้ว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาทในกฎหมายอาญาที่มีความ “คลุมเครือ” และ “ยืดหยุ่น” เป็นแหล่งบ่มเพาะ SLAPPs ชั้นดี³⁹ SLAPPs ในประเทศไทยเกิดขึ้นหลายรูปแบบ ได้แก่ การฟ้องดำเนินคดีด้วยข้อหาหมิ่นประมาท การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ (มุ่งที่การรายงานข้อมูลเกี่ยวกับความผิดอาญาต่อเจ้าหน้าที่) และ “ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์” (มุ่งที่การแสดงออกและการแบ่งปันข้อมูลทางออนไลน์)⁴⁰ ทั้งนี้ การฟ้องคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทเป็นรูปแบบที่พบได้บ่อยที่สุด⁴¹ โดยมักเป็นการพุ่งเป้าไปที่การเผยแพร่ข้อมูลและความเห็นทางออนไลน์⁴²

ในประเทศไทย พบการฟ้องคดีอาญาด้วยข้อหาหมิ่นประมาทที่เป็นคดี SLAPPs บ่อยกว่าคดีแพ่ง⁴³ ทั้งนี้ “รายงานจากองค์กรภาคประชาสังคมหลายองค์กรระบุว่า คดี SLAPPs เกือบร้อยละ 90 ในประเทศไทยเป็นคดีอาญาทั้งสิ้น”⁴⁴ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทยชี้ว่า ปราบกฏการณ์นี้อาจเกิดขึ้นเพราะ “คดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทสร้างภาระต่อจำเลยที่หนักหนากว่าคดีแพ่ง” และขณะเดียวกันยัง “สะดวกและถูกกว่าสำหรับผู้ฟ้องเมื่อเทียบกับคดีแพ่ง”⁴⁵ เนื่องจากความผิดอาญาข้อหาหมิ่นประมาทมีบทลงโทษที่รุนแรง

³⁹ U.N. Special Rapporteur on Freedom of Peaceful Assembly and of Association, *SLAPPs and FoAA Rights: Info Note of the U.N. Special Rapporteur on the Rights to Freedom Assembly and of Association*, U.N. Office of the High Commissioner for Human Rights, หน้า 1, <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/FAssociation/InfoNoteSLAPPsFoAA.docx>.

⁴⁰ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 24–27, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

⁴¹ เพิ่งอ้าง. หน้า 28.

⁴² เพิ่งอ้าง. หน้า 22.

⁴³ เพิ่งอ้าง. หน้า 23.

⁴⁴ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), หน้า 15–16, https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

⁴⁵ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 29–30, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

ผู้ถูกกล่าวหาอาจต้องเผชิญต้นทุนที่สูงในการต่อสู้คดีและมักต้องสละเวลาจากการทำงานหรือหน้าที่อื่นๆ เพื่อการนี้ แม้ว่าข้อกล่าวหาจะไม่มีมูลก็ตาม⁴⁶ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่เราจะได้เห็นรายงานว่า คดี SLAPPs สร้างความเครียดในจิตใจขั้นรุนแรงต่อผู้ถูกฟ้อง และมีผลให้ผู้ถูกฟ้องยุติการแสดงความเห็นในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะที่เป็นที่โต้แย้ง⁴⁷ และสร้างความหวาดกลัวในการแสดงออกในอนาคต

รัฐบาลไทยตระหนักดีถึงปัญหาของการฟ้องคดี SLAPPs ในปี 2562 แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 ที่ออกมาในปี 2562 ได้ระบุว่า “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” เป็นหนึ่งในสี่ “ประเด็นหลัก” และส่งเสริมให้มีมาตรการในการ “ช่วยปกป้องนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกฟ้องคดีเพื่อกดดันแก่ง”⁴⁸ ในปีเดียวกัน ฝ่ายนิติบัญญัติได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้เหตุผลเพิ่มเติมสองประการในการยกฟ้องคดีที่สงสัยว่าเป็นคดี SLAPPs หรือที่เรียกรวมว่า “กฎหมายป้องกันการฟ้องปิดปาก”⁴⁹ ดังนี้ มาตรา 161/1 ให้อำนาจศาลในการยกฟ้องคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏว่า “โจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อกดดันแก่งหรือเอาเปรียบจำเลยหรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ”⁵⁰ อย่างไรก็ตาม มาตรา 161/1 ไม่ครอบคลุมคดีที่พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้อง (แม้ว่าคดีจะเริ่มมาจากราษฎรก็ตาม)⁵¹

ส่วนมาตรา 165/2 อนุญาตให้จำเลยสามารถนำเสนอสถานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (กระบวนการตรวจสอบคดีโดยศาลก่อนการพิจารณาเพื่อระบุว่าคดีมีมูลเพียงพอที่ศาลจะรับฟ้องไว้พิจารณา)

⁴⁶ เพิ่งอ้าง. หน้า 9, 25–26.

⁴⁷ เพิ่งอ้าง.

⁴⁸ แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (2562-2565), กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, กระทรวงยุติธรรม (2562), หน้า 21, 106, <https://www.undp.org/thailand/publications/thailands-1st-national-action-plan-business-and-human-rights>.

⁴⁹ *Thailand: ICJ Submits Recommendations to Strengthen Thailand's Anti-SLAPP Law*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), <https://www.icj.org/thailand-icj-submits-recommendations-to-strengthen-thailands-anti-slapp-law/>.

⁵⁰ บัญญัติเพิ่มโดยพ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562, https://web.senate.go.th/bill/bk_data/533-6.pdf; ดู *Re: Concerns on the Existing Legal Frameworks that are Designated to Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP Lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 4, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf>.

⁵¹ บัญญัติเพิ่มโดยพ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562, https://web.senate.go.th/bill/bk_data/535-6.pdf; ดู *Re: Concerns on the Existing Legal Frameworks that are Designated to Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP Lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 7, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf>.

อไปหรือไม่) เพื่อให้ศาลสั่งว่าคดีที่มีราษฎรเป็นโจทก์นั้นไม่มีมูล⁵² ก่อนหน้านั้น จำเลยสามารถทำได้เพียงยกเหตุผลและนำเสนอพยานหลักฐานหลังจากศาลสืบพยานฝ่ายโจทก์แล้วเท่านั้น เช่น ใน ก า ร ถ า ม ค้ า น ⁵³ แต่ มา ต ร า 165/2 นี้ให้จำเลยสามารถนำเสนอพยานหลักฐานของตนในการโต้สวนมูลฟ้องได้ เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีว่าจะยกฟ้องหรือประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป⁵⁴ อย่างไรก็ตาม ศาลมีหน้าที่ “จัด การ โต้ ส ว น มู ล ฟ้ อ ง ใน คดี ที่ ราษฎร เป็น โจทก์ ” เท่านั้น และ “สามารถใช้ดุลยพินิจว่าจำเป็นต้องมีการโต้สวนมูลฟ้องหรือไม่ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์” ซึ่งศาลแทบไม่เคยใช้ดุลยพินิจเช่นนี้เลย⁵⁵

ที่ผ่านมาการบังคับใช้กฎหมายป้องกันการฟ้องคดีปิดปากข้างต้นขาดประสิทธิภาพ งานศึกษาที่จัดทำโดย UNDP ในปี 2566 พบว่า ศาลไม่เคยใช้อำนาจตาม มาตรา 161/1 เลย แม้ว่าทนายความฝ่ายจำเลยในคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทจะพยายามร้องขอก็ตาม⁵⁶ นอกจากนี้ มาตรา 165/2 ก็ไม่เคยถูกนำมาใช้กับคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

⁵² *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 17-18, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

⁵³ ในการโต้สวนมูลฟ้อง โจทก์จะต้องเรียกพยานอย่างน้อยหนึ่งปากเพื่อชี้ว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบต่อไป. ดู Piyawat Vitooraporn and Anyamani Yimsaard, *An Overview Of Criminal Litigation In Thailand*, (30 สิงหาคม 2565), <https://www.mondaq.com/trials-appeals-compensation/1225342/an-overview-of-criminal-litigation-in-thailand#:~:text=To%20determine%20whether%20to%20accept%20the%20case%2C%20the,public%20prosecutors%20without%20holding%20investigative%20or%20preliminary%20hearings.%29>.

⁵⁴ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 39, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>; และ ดู กระ ท ร ว ง ยุ ตี ร ร ร ม , กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (2562), หน้า 106, <https://www.undp.org/thailand/publications/thailands-1st-national-action-plan-business-and-human-rights>.

⁵⁵ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), หน้า 5, https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

⁵⁶ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 38, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

โดยศาลแทบไม่เคยใช้ดุลยพินิจในการจัดการไต่สวนมูลฟ้องในคดีดังกล่าวเลย⁵⁷ โครงการไต่สวนมูลฟ้องยังได้วิเคราะห์คดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทจำนวน 36 คดี และพบว่า ทั้งมาตรา 161/1 และ 165/2 ขาดประสิทธิภาพในการคุ้มครองคดีปิดปาก⁵⁸ แม้ว่าศาลได้นำกฎหมายดังกล่าวที่อนุญาตให้ศาลยกฟ้องคดีที่ราษฎรยื่นฟ้องโดยไม่สุจริต (มาตรา 161/1) มาใช้ในจำนวนร้อยละ 32 ของคดีที่เข้าข่ายทั้งหมด แต่ก็ไม่มีคดีใดเลยที่ศาลรับคำร้องในการนำมาตรา 161/1 มาใช้และยกฟ้องคดี⁵⁹ นอกจากนี้ ศาลยังไม่เคยรับคำร้องของจำเลยในการใช้มาตรา 165/2 ในคดีใดเลย โดยมีเพียงคดีเดียวเท่านั้นที่ศาลยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง (ซึ่งไม่ได้ใช้อำนาจตามมาตรา 165/2)⁶⁰

ในแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 2 ที่เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2566 รัฐบาลไทยตระหนักว่า กฎหมายที่มีอยู่ นั้น “ไม่ได้บัญญัติคุ้มครองการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างชัดเจน” “ใช้คำที่มีความคลุมเครือ และไม่ชัดเจน” “ขาดแนวทางการปรับใช้ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ลงเอยที่จะใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าว” “ขาดกลไกที่จะให้การประกันแก่เจ้าหน้าที่ที่จะปฏิเสธไม่ดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน” และ “ขาดกลไกที่จะช่วยป้องกันปัญหาการฟ้องคดีในลักษณะแกล้งฟ้อง”⁶¹

นอกจากกฎหมายป้องกันการฟ้องคดีปิดปากแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐยังมีวิธีการอีกสองวิธีในการคุ้มครองการฟ้องปิดปาก พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 ให้อำนาจพนักงานอัยการในการเสนอต่ออัยการสูงสุดให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง หากเห็นว่า การฟ้องคดีนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

⁵⁷ เติ้งอ๋าง. หน้า 39.

⁵⁸ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), หน้า 58–63, https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

⁵⁹ เติ้งอ๋าง. หน้า 58.

⁶⁰ เติ้งอ๋าง. หน้า 62.

⁶¹ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, *แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 2 (2566-2570)*, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (กรกฎาคม 2565), หน้า 119. https://icj2.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2022/08/The-Second-NAP-on-BHR_July-2022-EN.pdf.

หรือกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ⁶² แผนปฏิบัติการระดับประเทศ ระยะที่ 1 ระบุว่า มาตรา 21 นี้สามารถปรับใช้เป็นมาตรการในการคัดกรองการฟ้องปิดปากได้ โดยมาตรดังกล่าว “ให้ อำนาจ พนักงาน อัยการ ในการ พิจารณา สืบ คดี และการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”⁶³ อย่างไรก็ตาม มาตรา 21 ก็แทบไม่ถูกนำมาบังคับใช้ทั้งกับคดีปิดปากและคดีอื่นๆ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจาก “ขอบเขตของคำว่า “ผลประโยชน์สาธารณะ” นั้นไม่ได้ถูกนิยามอย่างชัดเจนในกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง” ทำให้เป็นการยากที่พนักงานอัยการจะไม่สั่งฟ้องด้วยเหตุผลดังกล่าวก่อนที่คดีจะไปสู่ศาล⁶⁴

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 ยังให้หนทางในการต่อสู้คดีฟ้องปิดปาก โดยมาตราดังกล่าวระบุว่า “ผู้ใด แสดง ความ คิด เห็น หรือ ข้อ ความ โด โด โดย สุ จ ริ ต (1) เพื่อ ความ ชอบ ธรรม บั อ ง กั น ต น หรือ บั อ ง กั น ส่ว น ได้ เสี ย เกี ย ว กั บ ต น ตา ม ค ล อ ง ธรรม (2) ใน สว น ะ เป็น เจ้ า พ น ก ง า น ปฏิ บั ทิ ก ร ตาม หน้า ที่ (3) ติ ช ม ด้วย ความ เป็น ธรรม ซึ่ง บุ ค ค ล หรือ สื่ ง โด อัน เป็น วิ สั ย ของ ประชา ช น ย่อ ม ก ร ะ ท้า หรือ (4) ใน การ แจ้ ง ขาว ด้วย ความ เป็น ธรรม เรื่อง การ ดำ เนิน การ อัน เป็ด เผย ใน ศาล หรือ ใน การ ประ ชุม ผู้ นั้น ไม่ มี ความ ผิด สว น หมิ่น ประ มา ท”⁶⁵ กล่าวคือ มาตรา 329 นี้ให้ข้อยกเว้นสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท โดย บั ญ ญั ทิ ว่า สื่ ง โด ไม่ ถี อ เป็น การ หมิ่น ประ มา ท

⁶² พ.ร.บ. องค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21; Re: *Concerns On The Existing Legal Frameworks That Are Designated To Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 8.

⁶³ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, *แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1* (2562), หน้า 106, <https://www.undp.org/thailand/publications/thailands-1st-national-action-plan-business-and-human-rights>; และดู Re: *Concerns On The Existing Legal Frameworks That Are Designated To Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 8, (เสริมว่า “เราตั้งข้อสังเกตว่า แผน NAP ยังอ้างถึงมาตรา 21 ของพ.ร.บ. องค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ในฐานะมาตรการหนึ่งในการป้องกันการฟ้อง SLAPPs”).

⁶⁴ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 37, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>. นอกจากนี้ “พนักงานอัยการที่ [ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ] ขอคำปรึกษาายังได้อธิบายว่า ในความเป็นจริงแล้ว [มาตรา] 21 ยากที่จะนำไปบังคับใช้ เนื่องจากคำสั่งไม่ฟ้องจะตั้งออกโดยอัยการสูงสุดเท่านั้น ทำให้กระบวนการดังกล่าวใช้เวลานาน และไม่ช่วยบรรเทาผลกระทบอันไม่พึงประสงค์และเชิงลบของการฟ้อง SLAPPs”. ดู Re: *Concerns On The Existing Legal Frameworks That Are Designated To Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 8.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329, <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/>.

แทนที่จะให้เหตุผลที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการสามารถใช้ในการพิจารณาไม่สั่งฟ้องหากข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทขาดพยานหลักฐานที่เพียงพอ⁶⁶ อย่างไรก็ตามก็ดี ในทางปฏิบัติ มาตรา 329 มักถูกใช้เป็นข้อต่อสู้ข้อป้องกันตัว (defense) เพื่อประกอบการตัดสินใจฟ้องจำเลยในชั้นศาลเสียมากกว่า มาตรา 329 ไม่ได้บรรเทาความเสียหายที่ผู้ที่ถูกฟ้องคดีฟ้องปิดปากต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนในการต่อสู้คดีหรือการเดินทางไปศาล เวลา ผลกระทบทางจิตใจ และความหวาดกลัวในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากผู้ที่ถูกฟ้องที่ต้องการใช้มาตรา 329 จะต้อง “ต่อสู้คดีจนถึงที่สุด”⁶⁷

คดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทที่เป็นการฟ้องปิดปากที่มีชื่อเสียง(ง)ในประเทศไทย

ส่วนนี้จะเป็นการให้กรณีศึกษา 2 กรณีที่สะท้อนขอบเขตการใช้ข้อหาหมิ่นประมาทในกฎหมายอาญาและสถานการณ์ที่บุคคลและองค์กรที่มีอิทธิพลในไทยใช้กฎหมายดังกล่าวในการปิดปากผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์ตน โดยหนึ่งในสองคดีนั้นเป็นคดีฟ้องปิดปากดร. ชูติมา สีดาเสถียร คดีก่อนหน้านี้ที่สิ้นสุดลงด้วยการยกฟ้องจำเลยซึ่งเน้นย้ำถึงรูปแบบความพยายามในการใช้การฟ้องคดีเพื่อให้เป้าหมายยุติการวิพากษ์วิจารณ์

ในปี 2558 ดร. ชูติมา และนายอลัน มอริสัน นักข่าวชาวออสเตรเลีย ถูกกองทัพเรือไทยแจ้งความดำเนินคดีอาญาในข้อหาหมิ่นประมาท เนื่องจากการรายงานข่าวเกี่ยวกับกรณีการค้ามนุษย์ชาวโรฮิงญา⁶⁸ ในขณะนั้น ดร. ชูติมา และนายอลันเปิดสำนักข่าวออนไลน์ชื่อภูเก็ตหวาน⁶⁹ หนึ่งในบทความที่สำนักข่าวเผยแพร่มีการคัดลอกย่อหน้าหนึ่งจากบทความของสำนักข่าวรอยเตอร์สที่ระบุว่ากองทัพเรือได้รับผลประโยชน์จากขบวนการค้ามนุษย์ในการลักลอบผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงญาออกนอกชายฝั่งประเทศไ

⁶⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 มักถูกเรียกว่า “การเผยแพร่ข้อความโดยสุจริต” ส่วนมาตรา 330 มักถูกเรียกว่า “การใช้ความจริงเป็นข้อต่อสู้” ดู ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329-330, <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/>.

⁶⁷ *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 25-26, 43, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

⁶⁸ *The Journalists Sued by the Thai Navy*, BBC (1 กันยายน 2558), <https://www.bbc.com/news/world-asia-34106358>.

⁶⁹ เฟิ่งอ้าง.

ทย⁷⁰ ต่อมา บทความของสำนักข่าวรอยเตอร์สขึ้นนั้นได้รับรางวัลพูลิตเซอร์⁷¹ ดร. ชูติมาและนายอลันถูกดำเนินคดีอาญาในข้อหาหมิ่นประมาทและความผิดตามพ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์จากการคัดลอกและเผยแพร่ย่อหน้าหนึ่งจากบทความดังกล่าว หากพบว่ามีความผิด ทั้งสองคนอาจต้องโทษจำคุกสูงถึงเจ็ดปี ซึ่งเป็นอัตราโทษสูงสุดตามทั้งสองข้อหา⁷² องค์การด้านสิทธิมนุษยชนหลายองค์กรและรัฐบาลหลายประเทศได้แสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์การใช้กฎหมายอาญาข้อหาหมิ่นประมาทในคดีนี้⁷³ ซึ่งใช้เวลาถึงสองปีครึ่งกว่าจะสิ้นสุด และก่อให้เกิดภาระทางการเงินจากการสู้คดีมหาศาล⁷⁴ แม้ว่าสุดท้ายแล้วดร. ชูติมาและนายอลันจะถูกศาลยกฟ้อง แต่ทั้งสองก็เล่าว่า คดีนี้ส่งผลกระทบต่อบทบาทการทำงานในฐานะนักข่าวและสร้างความทุกข์ใจเป็นอย่างมาก⁷⁵

บริษัทธรรมเกษตรซึ่งเป็นบริษัททำฟาร์มไก่ได้ยื่นฟ้องดำเนินคดีทั้งแพ่งและอาญาจำนวน 39 คดีกับอดีตลูกจ้าง นักข่าว และนักปกป้องสิทธิมนุษยชน⁷⁶ บริษัทธรรมเกษตรฟ้องบุคคลที่กล่าวอ้างว่ามีการละเมิดแรงงานเกิดขึ้นในฟาร์มเลี้ยงไก่ของบริษัทฯ รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่โพสต์สนับสนุนผู้ที่ตกเป็นเป้าการดำเนินคดีของบริษัทธรรมเกษตรและเรียกร้องให้บริษัทยุติการฟ้องปิดปาก⁷⁷ ยกตัวอย่างเช่น ในปี 2560 นายนาน วิน

⁷⁰ เพิ่งอ้าง; *Truth Be Told: Criminal Defamation in Thai Law and the Case for Reform*, Article 19 (31 มีนาคม 2564), หน้า 14, https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/03/Thailand_Truth_be_told_decriminalise_defamation-1.pdf/.

⁷¹ *The Journalists Sued by the Thai Navy*, BBC (1 กันยายน 2558), <https://www.bbc.com/news/world-asia-34106358>.

⁷² เพิ่งอ้าง; Joanna Plucinska, *Australian Editor and Thai Colleague Appear in Court Accused of Defaming the Thai Navy*, Time (14 กรกฎาคม 2558), <https://time.com/3956775/phuketwan-journalist-trial-thailand/>.

⁷³ *The Journalists Sued by the Thai Navy*, BBC (1 กันยายน 2558), <https://www.bbc.com/news/world-asia-34106358>.

⁷⁴ *Phuket Journalists' Ordeal Over*, Bangkok Post (16 มกราคม 2559), <https://www.bangkokpost.com/world/828352/phuket-journalists-ordeal-over>.

⁷⁵ การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567).

⁷⁶ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), หน้า 47, https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf; *2022 Country Reports on Human Rights Practices: Thailand*, U.S. Department of State, หน้า 38, <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/thailand/>; *Thammakaset vs. Human Rights Defenders and Workers in Thailand*, International Federation for Human Rights (28 มีนาคม 2566), <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-thammakaset-watch>.

⁷⁷ *2022 Country Reports on Human Rights Practices: Thailand*, U.S. Department of State, หน้า 38, <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/thailand/>; *Thammakaset vs. Human Rights Defenders and Workers in Thailand*,

อ ตี ต ลู ก จั ำ ง บ ริ ษั ท ฐ ร ร ม เ ก ษ ต ร แ ล ะ ะ ษั ก กิ จ ก ร ร ม
ได้ให้สัมภาษณ์และโพสต์คลิปวิดีโอเกี่ยวกับสภาพการทำงานในฟาร์มไก่ของบริษัทฯ⁷⁸
บริษัทธรรมเกษตรได้ตอบโดยการฟ้องดำเนินคดีอาญาขอหาหมิ่นประมาทกับนายนาน วิน⁷⁹ ต่อมา
นางสาวสุธารี วรรณศิริ นักกิจกรรม อี กร า ย
ได้เผยแพร่คลิปวิดีโอเดียวกันทางทวิตเตอร์พร้อมให้รายละเอียดเกี่ยวกับความกังวลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแ
งงานของนายนาน วิน บริษัทธรรมเกษตรก็ฟ้องดำเนินคดีอาญาขอหาหมิ่นประมาทกับนางสาวสุธารีด้วย⁸⁰
บ ริ ษั ท ฐ ร ร ม เ ก ษ ต ร ๙
ยังได้ฟ้องดำเนินคดีอาญาขอหาหมิ่นประมาทกับเพื่อนร่วมงานของนางสาวสุธารีที่ออกมาแสดงความเห็นปกป้อง
องนางสาวสุธารี⁸¹ ณ เดือนสิงหาคม 2566 ปรากฏว่าบริษัทธรรมเกษตรแพ้ทุกคดี
ยกเว้นหนึ่งคดีที่ศาลตัดสินว่าจำเลยมีความผิด ซึ่งต่อมาศาลอุทธรณ์ก็กลับคำพิพากษาคดีดังกล่าว⁸²
แม้ว่าบริษัทธรรมเกษตรจะแพ้คดีตลอดหกปีที่ผ่านมา แต่บริษัทฯ
ก็ยังยื่นฟ้องคดีความด้วยข้อหาหมิ่นประมาททางอาญาเช่นเดียวกันนี้เรื่อยมา⁸³
ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการขาดกระบวนการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพสำหรับคดีที่เป็นการฟ้องปิดปากกลั่นแกล้งที่เห็นได้
ชัดเจนและมาตรการป้องกันการฟ้องดำเนินคดีเช่นนี้ในประเทศไทย

International Federation for Human Rights (28 มีนาคม 2566), <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-thammakaset-watch>.

⁷⁸ *Thailand: Oppose Defamation Charges Against Human Rights Defenders for Exposing Labour Abuses*, Amnesty International (21 กุมภาพันธ์ 2563), หน้า 1, <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/05/ASA3918462020ENGLISH.pdf>.

⁷⁹ เพิ่งอ้าง.

⁸⁰ เพิ่งอ้าง.; Sui-Lee Wee, *They Spoke Up for Free Speech. Now They Are Being Sued for Defamation*, N.Y. Times (9 มิถุนายน 2566), <https://www.nytimes.com/2023/06/09/world/asia/thailand-defamation-lawsuits.html>.

⁸¹ Sui-Lee Wee, *They Spoke Up for Free Speech. Now They Are Being Sued for Defamation*, N.Y. Times (9 มิถุนายน 2566), <https://www.nytimes.com/2023/06/09/world/asia/thailand-defamation-lawsuits.html>.

⁸² Jonathan Head, *Thammakaset: Thai Poultry Farmer Loses his 36th Defamation Suit*, BBC (29 สิงหาคม 2566), <https://www.bbc.com/news/world-asia-66643591>.

⁸³ *Thailand: Decriminalise Defamation*, Article 19 (31 มีนาคม 2564), <https://www.article19.org/resources/thailand-decriminalise-defamation/>; *Thammakaset vs. Human Rights Defenders and Workers in Thailand*, International Federation for Human Rights (28 มีนาคม 2566), <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-thammakaset-watch>.

ชุตินาฏกนายนกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ฟ้องดำเนินคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทและถูกศาลยกฟ้อง

ในเดือนมีนาคม 2567 ศาลยกฟ้องคดี ดร. ชุตินาฏในข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาท ที่มีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ หลังจากนายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ได้มาแจ้งดำเนินคดีไว้เกี่ยวกับโพสต์เฟซบุ๊กของ ดร. ชุตินาฏที่พูดถึงกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน⁸⁴

เหตุการณ์ที่นำมาสู่การดำเนินคดีนี้เริ่มต้นในปี 2564 ดร. ชุตินาฏเดินทางไปเยี่ยมบ้านเกิดที่จังหวัดนครราชสีมา⁸⁵ ชาวบ้านที่หมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ชาวนาที่ยากจน ดร. ชุตินาฏได้ทราบเรื่องจากชาวบ้านว่าพวกเขาถูกธนาคารออมสินฟ้องให้ชำระหนี้เงินกู้คืนกองทุนหมู่บ้านที่ธนาคาร เป็นผู้บริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านกลับไม่ได้รับเงินกู้ที่เป็นประเด็นจากกองทุนดังกล่าว⁸⁶ ชาวบ้านหลายรายถูกธนาคารออมสินฟ้องคดีแพ่งเพื่อให้ชำระหนี้ดังกล่าว⁸⁷ ดร. ชุตินาฏได้ดำเนินการตรวจสอบสถานการณ์ดังกล่าวเป็นระยะเวลา 9 เดือน⁸⁸ และได้ทราบว่าร้อยละร้อยตรีฐนนท์ธรณ์ กวีกิจรัตนานายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ในปัจจุบันและอดีตผู้จัดการสถาบันการเงินชุมชนตำบลบัลลังก์ (หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน) ได้ยกยอกเงินจากกองทุนหมู่บ้านและได้รับโอนเงินจำนวน 1 ล้านบาทจากกองทุนฯ เข้าบัญชีส่วนตัว⁸⁹

⁸⁴ Alan Morison, *Chutima Verdict Exposes 'Vicious' Thai Defamation Laws*, Asia Times (6 มีนาคม 2567), <https://asiatimes.com/2024/03/chutima-verdict-exposes-vicious-thai-defamation-laws/>.

⁸⁵ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567); *Thailand: Drop All Criminal Defamation Charges Against Dr. Sidasathian*, Article 19 (Feb. 2, 2567), <https://www.article19.org/resources/thailand-drop-all-criminal-defamation-charges-against-dr-chutima-sidasathian/>.

⁸⁶ เพิ่งอ้าง.; การสัมภาษณ์ ดร. ชุตินาฏและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567); *Thailand: Drop All Criminal Defamation Charges Against Dr. Sidasathian*, Article 19 (2 กุมภาพันธ์ 2567), <https://www.article19.org/resources/thailand-drop-all-criminal-defamation-charges-against-dr-chutima-sidasathian/>.

⁸⁷ การสัมภาษณ์ ดร. ชุตินาฏและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567).

⁸⁸ เพิ่งอ้าง.

⁸⁹ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567); บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 1 (6 กุมภาพันธ์ 2567).

ในช่วงกลางปี 2564 ดร. ชูติมาเริ่มโพสต์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมทางเฟซบุ๊ก รวบรวมถึงรายงานข้อค้นพบต่อเจ้าหน้าที่รัฐหลายหน่วยงาน ซึ่งนำไปสู่กระบวนการตรวจสอบกรณีดังกล่าวผ่านการตั้งคณะทำงานภายใต้สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในปี 2565⁹⁰ ขณะเดียวกัน ทางธนาคารออมสินก็ได้ดำเนินการตรวจสอบภายใน และสรุปว่าชาวบ้านได้รับเงินเพียง 12 ล้านบาท จากเงินกู้จำนวน 45 ล้านบาทตามที่กล่าวอ้างแต่แรก⁹¹

ดร. ชูติมาชี้ว่า โพลล์เฟซบุ๊กของตานั้นมีจุดประสงค์เพื่อสื่อสารกับชาวบ้านและจัดตั้งและสร้างพลังอำนาจให้แก่ชาวบ้าน⁹² โดยดร. ชูติมากล่าวว่า เธอต้องการอธิบายให้ชาวบ้านฟังในภาษาที่เข้าใจง่ายเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้ค้นพบ พร้อมให้ช่องทางแก่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในการได้รับการเยียวยา⁹³ ดร. ชูติมาเขียนในโพสต์เฟซบุ๊ก ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 ว่า

ลุงตู่อยู่มาตั้งแต่ปี 57 บริหารประเทศพังสุดๆ พอๆ กับนายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์ (2555) บริหารชุมชนเทศบาลบัลลังก์จนพังยับแบบชาวบ้านตายทั้งเป็น ยันลูกหลาน การศึกษา ระบบราชการ ระบบการบริหาร ระบบอุปถัมภ์ ระบบเศรษฐกิจ ระบบคุณธรรม พังหมด... (ที่หลายคนยังมองไม่ออกและยังคลั่งไคล้ลู่ๆ คลำๆ ยิ่งกว่าเอาแบ่งไปทาต้นไม้ขอหวยเสียอีก) คราวหน้าจะคนบัลลังก์เลือกคนอย่างไรล่ะ คนที่เขามีมโนธรรมสำนึกต่อส่วนร่วมจริงๆ

⁹⁰ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567); *Thailand: Judicial Harassment Against Community Rights and Anti-Corruption Activist Chutima Sidasathian*, FIDH (Jan. 3, 2567), <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-judicial-harassment-against-community-rights-and-anti>; การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งที่ 2 (23 พฤษภาคม 2567); ดร. ชูติมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์เหตุการณ์. ใน 2-3 ปีที่ผ่านมา ดร. ชูติมาได้ส่งข้อค้นพบของเธอไปยังสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน กรมสอบสวนคดีพิเศษ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) นายอบต. ที่ได้รับมอบหมายจากป.ป.ช. ให้ทำการตรวจสอบกรณีดังกล่าวได้ออกข้อค้นพบโดยทั่วไปว่าไม่พบการกระทำที่เป็นความผิด อย่างไรก็ตามที่อ้างว่า หากชาวบ้านยื่นพยานหลักฐานเพิ่มเติม ก็จะมีการตรวจสอบต่อไป ส่วนการตรวจสอบของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินยังคงไม่ได้ข้อสรุป.

⁹¹ *Thailand: Judicial Harassment Against Community Rights and Anti-corruption Activist Chutima Sidasathian*, FIDH (3 มกราคม 2567), <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-judicial-harassment-against-community-rights-and-anti>.

⁹² การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567); บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567).

⁹³ การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567).

มีความรู้มาทำงานเถอะ อย่าเอาแต่พวกพ้องที่มันไม่ได้เรื่องมาทำหน้าที่เลย
ไม่ว่าจะเป็นนายกฯ รองนายกฯ สท. ลูกจ้างชั่วคราว ปฏิเสธการซื้อเสียง การขายเสียง⁹⁴

การที่ดร. ชูติมาพูดถึง “ลุงตู” ดร. ชูติมากำลังกล่าวถึงอดีตนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปี 2557 ถึง 2566 มิใช่นายกเทศมนตรีแต่อย่างใด⁹⁵ นอกจากนี้ ดร. ชูติมา ยัง อธิบาย ว่า “นายกเทศมนตรีตำบลปลัง (2 5 5 5)” หมายถึงนายกเทศมนตรีตำบลปลังคนก่อนที่ดำรงตำแหน่งในปี 2555 มิใช่นายกเทศมนตรีท่านถัดมาที่เป็นผู้ยื่นฟ้องคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทกับตน ดร. ชูติมาได้ให้การในศาลว่า “ ชื่ อ ค ว า ม [ช อ ง ต น] มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในสังคมเกี่ยวกับความจำเป็นในการเลือกผู้ลงสมัครเลือกตั้งที่มีศีลธรรม และจริยธรรมมาทำงานเป็นตัวแทนของประชาชน” และมีได้มีเจตนาในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือแม้แต่กล่าวถึงตัวท่านนายกเทศมนตรีแต่อย่างใด⁹⁶

ใน อี ก โ พ ส ต์ เฟ ช บ៊ុ ก ห นี ่ ล ง ว ัน ที่ 11 เม ษ า ย น 2565 ดร .
ชูติมาได้แชร์ข้อความและรูปภาพจากบัญชีของนายกเทศมนตรี ซึ่งเขียนว่า

หนาว เหน็บ เจ็บ กาย ภัยร้าย เพียงใด ไม่เคย ไหว หวัน
ทุกข์ยากฝ่าฟันสร้างฝันให้กลายเป็นจริงด้วยเลือดเนื้อของคนทำทาง ทางตั้งต้นให้คนต่อไป ...
11 เมษายน 65 ทีมบริหารและสมาชิกที่เข้มแข็งเปิดใช้สะพานไปโกรกหอย-เมืองเก่า
เปิดใช้ถนนหนองแจ่ง-ดอนยาว ตรวจจภูมิทัศน์ข้างทางตำบลของเรา
ความก้าวหน้างานก่อสร้างอาคารระบายน้ำ⁹⁷

ดร. ชูติมาได้เขียนเพิ่มเติมในโพสต์ดังกล่าวว่า

เห็นโพสต์ใน Facebook แต่ละข้อความนี้ วาทกรรมทั้งนั้น ด้วยเลือดด้วยเนื้อของชาวบ้านคะ
ไม่ใช่คนทำทาง ปลวก วาทกรรมนี้คิดได้ยังไง (ด้วยเลือดด้วยเนื้อของคนทำทาง ใครตายคะ

⁹⁴ รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี (15 กรกฎาคม 2565). นายกเทศมนตรีคนปัจจุบันเป็นลูกชายของนายกเทศมนตรีคนก่อนหน้า นายกเทศมนตรีคนปัจจุบันเป็นผู้บริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนตำบลปลังในปี 2555 ก่อนที่จะมารับตำแหน่งนายกเทศมนตรีในปี 2558.

⁹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา (6 มีนาคม 2567); Jonathan Head, *Prayuth Chan-ocha: Thailand Coup Leader Departs the Stage*, BBC (12 กรกฎาคม 2566), <https://www.bbc.com/news/world-asia-66172300>.

⁹⁶ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567)

⁹⁷ รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี (15 กรกฎาคม 2565)

คนทำทางนี้ทำฟรีหรือคะ งบประมาณไม่จ่ายค่าแรงให้หรือคะ หรือถูกใครกินหมดก่อน
อย่ามาดูถูกคนตำบลบัลลังก์หลายเด้อ เอวาทกรรม ใช้วาทศิลป์เฉยๆ มาไปรอยไปเรื่อยเปื่อย
คนบัลลังก์ก็กินข้าวเด้อจ๊ะ เลิกเกรงใจคนที่ไม่เคยเกรงใจเรา
ไม่มีนายเทศมนตรีข้าราชการประจำก็ทำงานได้⁹⁸

ดร. ชูติมาให้การว่า
ในโพสต์ที่สองนี้นั้นตนมีเจตนาตั้งคำถามเกี่ยวกับโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่โพสต์ของนายกเทศมนตรี
กล่าวถึง ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ⁹⁹ ดร. ชูติมายังชี้ว่า
ความเห็นของตนนั้นเป็นความเห็นทั่วไป และมีได้มุ่งเป้าไปที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง¹⁰⁰

ในโพสต์ที่สาม ลงวันที่ 21 เมษายน 2565 ดร. ชูติมาเขียนว่า

เงินกองทุนหมู่บ้าน 16 กองทุน ในตำบลบัลลังก์
และเงินที่ออมสินสาขาโนนไทยที่ปล่อยกู้ให้สมาชิกของสถาบันฯ
มีธนาคารออมสินสาขาโนนไทยเป็นผู้เลี้ยงกำกับดูแล ซึ่งเงินใน 3
บัญชีนั้นเส้นทางการเงินนั้นชัดเจนมาก หากธนาคารออมสิน นายกเทศมนตรีตำบลบัลลังก์
ประธานสถาบันฯ ตั้งแต่คนที่ 1 ยันคนปัจจุบัน จริงใจจริงจังกล้าเปิดเผย
กล้าหาญยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น จนเกิดความเสียหายอย่างมหาศาลนี้ อย่างน้อยๆ
เลย พวกคุณจะทำให้ความทุกข์ที่มีคลายลงได้ให้ได้บ้างเบาๆ
แม้แต่เศษเสี้ยวของความทุกข์นี้ก็ตามแต่ ก็ยังดีกว่ายังลอยหน้าลอยตาทั้งๆ
ที่รู้อยู่เต็มอกว่าอะไรเป็นอะไร อย่างน้อยทำให้รู้ว่าความเป็นมนุษย์ยังอยู่ในตัวคุณ
เฉพาะชาวบ้านที่เขาแทบจะไม่รู้เรื่องเลยจริงๆ มารู้อีกทีก็มีหมายศาล เงินก็ส่ง
ไบเสริจก็ไม่ให้เขา จนชาวบ้านขาดความมั่นใจแล้ว เขาให้หยุดส่ง
(ยังค้างในหมู่บ้านไม่เยอะคะ) แต่พวกเขายินดีชำระหนี้ที่ค้างชำระนะคะ
หากมีไบเสริจยอดต้นและดอกเบี้ยต้องลดตามยอดที่จ่าย ไม่ใช่จ่ายไปแล้วยอดเท่าเดิม)
ธนาคารมุ่งทำแต่ยอดสถาบันฯ ตรงไหนมีโอกาสรีบช่วยทำระย้าตำบลได้ทุกระยะ
ธ น า ค า ร อ อ ม ส อ น แ ล ะ ส ต า บั น ฑ
ทราบข้อมูลดีแต่ดูท่าทางแล้วทุกฝ่ายผลักรถลงมาที่ชาวบ้านหมดทั้งชั้นทั้งล่อง

⁹⁸ รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี (15 กรกฎาคม 2565)

⁹⁹ เฟิ่งอ้าง.

¹⁰⁰ เฟิ่งอ้าง.

ออมสินทราบดีว่าสถาบันฯ คือตัวแทนกองทุนหมู่บ้านไปกู้มาให้สถาบันฯ บริหาร แต่อมสินเลือกที่จะฟ้องกองทุน และคณะกรรมการกองทุน กลับปล่อยให้สถาบันฯ ลอยนวล จะเอาแบบนี้หรือ ทั้งๆ ที่อมสินก็ลงมาแนะนำที่บ้านและเป็นผู้กำกับดูแลสถาบัน คณะกรรมการเขายอมรับว่าเขาเป็นคนเซ็นจริงในเอกสาร หมายถึงศาลเขาก็ไป เงินก็พยายามหาจ่าย ทั้งที่พวกเขาไม่ได้ใช้เงินนั้นแม้แต่แดงเดียว¹⁰¹

ดร. ชู ตี มา ใ ให้ ก า ร ว่า า โฟสต์ที่สามนี้มีเจตนาที่จะเรียกร้องให้นายกเทศมนตรีในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐแก้ปัญหาวิกฤติการณ์เงินกู้ของชาวบ้านและเร่งรัดให้หน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้น¹⁰²

ใ น ว ัน ที่ 27 พ ฤ ช ภา ค ม 2565 นายกเทศมนตรีไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนประจำสถานีตำรวจในท้องที่ให้ดำเนินคดีกับดร. ชูตีมาด้วยข้อหาความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และ 328¹⁰³ เกี่ยวเนื่องกับโพสต์เฟซบุ๊กทั้งสามโพสต์ข้างต้น ซึ่งนายกเทศมนตรีอ้างว่าหมิ่นประมาทตน¹⁰⁴ นอกจากนี้ ไ น ช ู ว ง เ ว ล ่า ด ัง ก ล ่า ว ชาวบ้านจำนวนหลายรายได้ยื่นฟ้องดำเนินคดีกับนายกเทศมนตรีในข้อหาหมิ่นประมาททั้งทางแพ่งและอาญา เนื่องจากการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน¹⁰⁵

ดร. ชูตีมาได้รับหมายเรียกจากสถานีตำรวจในท้องที่เพื่อให้นำรายงานตัวรับทราบข้อกล่าวหา¹⁰⁶ เมื่อดร. ชู ตี มา เ ตื น ท ำ ง ใ ไป ถึง ส ถ ำ นี ต ำ ร ว จ เจ้าหน้าที่ก็ยังไม่ทราบว่าโพสต์เฟซบุ๊กใดของเธอที่ถูกกล่าวหาว่าหมิ่นประมาทนายกเทศมนตรี¹⁰⁷ โดยดร.

¹⁰¹ รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี (15 กรกฎาคม 2565)

¹⁰² บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567)

¹⁰³ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567); คำฟ้อง (21 ธันวาคม 2565); ดร. ชูตีมาเป็นผู้ให้ลำดับเหตุการณ์.

¹⁰⁴ คำฟ้อง (21 ธันวาคม 2565).

¹⁰⁵ ดู เช่น, คำฟ้อง, คดีความระหว่างกองทุนหมู่บ้าน บ้านน้อย หมู่ที่ 5 ตำบลบัลลังก์ กับ นายสมาน เอื้อสันเทียะ กับพวก (6 มิถุนายน 2565).

¹⁰⁶ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 1 (6 กุมภาพันธ์ 2567); การสัมภาษณ์ดร. ชูตีมาและนายอลัน มอริสันครั้งที่ 2 (23 พฤษภาคม 2567).

¹⁰⁷ การสัมภาษณ์ดร. ชูตีมาและนายอลัน มอริสันครั้งที่ 2 (23 พฤษภาคม 2567).

ชุตติมาขอให้เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลดังกล่าวก่อนที่เธอจะยินยอมให้การ ซึ่งเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวตอบตกลง¹⁰⁸ ต่อมา ดร. ชุตติมาได้รับหมายเรียกอีกครั้งจากสถานีตำรวจ โดยครั้งนี้หมายเรียกได้ระบุว่าโพสต์ใดเป็นมูลเหตุให้นายกเทศมนตรีมาแจ้งความดำเนินคดี¹⁰⁹ หลังจากนั้น ดร. ชุตติมาจึงให้การปฏิเสธข้อกล่าวหาหมิ่นประมาททั้งสามข้อในเดือนกรกฎาคม 2565¹¹⁰ ในเดือนกันยายน 2565 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ส่งสำนวนให้แก่พนักงานอัยการจังหวัดนครราชสีมา (“พนักงานอัยการ”) ให้ออกคำสั่งฟ้องดร. ชุตติมาในคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาท¹¹¹

พนักงานอัยการได้ออกคำสั่งฟ้องดร. ชุตติมาในเดือนธันวาคม 2565 ในข้อหาหมิ่นประมาทจำนวนทั้งสิ้น 3 กรรมสำหรับโพสต์เฟซบุ๊กแต่ละโพสต์¹¹² ในคำสั่งฟ้อง พนักงานอัยการได้อ้างข้อความจากแต่ละโพสต์¹¹³ และอ้างว่า โพสต์แรกของดร. ชุตติมาชี้ว่า ชาวบ้านบัลลังก์ได้เลือก “คนไม่ดี” ซึ่งมีการชื่อเสียงเข้ามาบริหาร เป็น การ หมิ่น ประมา ท นาย ก เทศ ม น ต รี ซึ่งพนักงานอัยการเห็นว่าได้ลงสมัครเลือกตั้งอย่างเป็นทางการโดยไม่มีหลักฐานการชื่อเสียงแต่อย่างใด¹¹⁴ ส่วนในโพสต์ที่สอง พนักงานอัยการอ้างว่าเป็นการหมิ่นประมาทนายกเทศมนตรี เพราะโพสต์ชี้ว่า นายกเทศมนตรี “เป็นคนไม่ดี ทุจริต คดโกง ไม่น่าเชื่อถือ เบียดบังบหลวง เอาไปใช้ส่วนตัว ไม่ได้จ่ายค่าแรงให้กับคนทำงาน”¹¹⁵ โดยพนักงานอัยการอธิบายว่า นายกเทศมนตรีเป็นแกนสำคัญในการริเริ่มและดำเนินโครงการเพื่อชุมชนหลายโครงการ¹¹⁶ ส่วนโพสต์สุดท้าย พนักงานอัยการเห็นว่า เป็นการ หมิ่น ประมา ท เพราะ โพสต์ ชี้ ว่า “ผู้เสียหายซึ่งเคยเป็นประธานสถาบันการเงินชุมชนตำบลบัลลังก์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2554 – 20 ธันวาคม

¹⁰⁸ เพิ่งอ้าง.

¹⁰⁹ เพิ่งอ้าง.

¹¹⁰ เพิ่งอ้าง; รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี (15 กรกฎาคม 2565); ดร. ชุตติมาเป็นผู้ให้ลำดับเหตุการณ์.

¹¹¹ การสัมภาษณ์ดร. ชุตติมาและนายอลัน มอริสันครั้งที่ 2 (23 พฤษภาคม 2567); ดร. ชุตติมาเป็นผู้ให้ลำดับเหตุการณ์.

¹¹² คำฟ้อง (21 ธันวาคม 2565).

¹¹³ เพิ่งอ้าง.

¹¹⁴ เพิ่งอ้าง.

¹¹⁵ เพิ่งอ้าง.

¹¹⁶ เพิ่งอ้าง.

2555 บริหารเงินชุมชนผิดพลาด จนเกิดความเสียหายอย่างมาก¹¹⁷ พนักงานอัยการสรุปว่า โปสเตอร์เป็นการหมิ่นประมาท เนื่องจากไม่มีผู้ “ได้รับความเสียหายเพราะการบริหารแต่อย่างใด”¹¹⁸

หลังจากนั้น ดร. ชูติมาก็ได้รับหมายจากศาล และถูกคุมขังเป็นระยะเวลาสั้นๆ¹¹⁹ ก่อนที่จะได้รับการประกันตัวโดยวางเงิน 30,000 บาท¹²⁰

ในเดือนมกราคม 2566 ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบคดีพยายามให้คู่กรณีทั้งสอง ได้แก่ นายกเทศมนตรีและดร. ชูติมา มาไกล่เกลี่ยกัน¹²¹ จากข้อมูลที่ได้รับ นายกเทศมนตรีได้เรียกร้องค่าชดเชยเป็นเงินจำนวน 100,000 บาทพร้อมค่าขอโทษจากดร. ชูติมา¹²² ส่วนฝั่งดร. ชูติมารายงานว่า ระหว่างการไกล่เกลี่ย ผู้พิพากษาเตือนว่า หากตนไม่รับข้อเสนอของนายกเทศมนตรีอาจถูกตั้งข้อหาจำคุกได้¹²³ อย่างไรก็ตามก็ดี ดร. ชูติมาก็ปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว แม้ว่าจะได้ฟังคำพูดดังกล่าวจากผู้พิพากษาก็ตาม¹²⁴

ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2566 ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องดร. ชูติมาให้การปฏิเสธข้อกล่าวหาของนายกเทศมนตรี โดยย้ำว่าตนไม่ได้มีเจตนาเพื่อสร้างความเสียหายแก่ชื่อเสียงของนายกเทศมนตรีหรือบุคคลใดๆ แต่เป็นการเรียกร้องให้นายกเทศมนตรีดำเนินการเชิงรุกร่วมกับชาวบ้านในการแก้ไขความกังวลของชาวบ้านเกี่ยวกับภาระหนี้เงินกู้กองทุนหมู่บ้าน¹²⁵ ดร. ชูติมาอธิบายว่า ตนมองว่าโปสเตอร์ของตนนั้นเป็นการแสดงออกโดยสุจริตรูปแบบหนึ่งที่เป็นไปเพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะในนามของชาวบ้าน¹²⁶ โดยดร. ชูติมานั้นย้ำว่า โปสเตอร์ของเธอนั้นไม่ได้มีแรงจูงใจมาจากเรื่องส่วนตัว

¹¹⁷ เฟิ่งอ้วง.

¹¹⁸ เฟิ่งอ้วง.

¹¹⁹ การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งที่ 2 (23 พฤษภาคม 2567).

¹²⁰ เฟิ่งอ้วง.

¹²¹ เฟิ่งอ้วง.

¹²² เฟิ่งอ้วง.

¹²³ เฟิ่งอ้วง.

¹²⁴ เฟิ่งอ้วง.

¹²⁵ คำให้การจำเลย (21 กุมภาพันธ์ 2566).

¹²⁶ เฟิ่งอ้วง.

แต่มีเจตนาเพื่อตีชมด้วยความเป็นธรรม¹²⁷ ดังนั้น ดร. ชูติมาจึงเห็นว่าการฟ้องดำเนินคดีอาญาด้วยข้อหาหมิ่นประมาทกับตัวเธอนั้นเป็น “การฟ้องปิดปากเพื่อจำกัดการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นชุมชน การมีส่วนร่วมสาธารณะ และการแสดงออก”¹²⁸

ในเดือนกรกฎาคม 2566 ชาวบ้านรายหนึ่งได้เข้าร่วมการพิจารณาคดีที่มีนายกเทศมนตรีเป็นจำเลย โดยศาลตัดสินให้นายกเทศมนตรีจ่ายค่าเสียหายแก่กลุ่มชาวบ้าน¹²⁹ หลายเดือนต่อมา เกิดกรณีการยกยอกกองทุนหมู่บ้านขึ้น และดร. ชูติมาได้เผยแพร่ข้อค้นพบเกี่ยวกับการตรวจสอบกรณีดังกล่าว ทำให้กระทรวงยุติธรรมตั้งคณะกรรมการสอบสวนพิเศษขึ้น¹³⁰ คณะกรรมการฯ นี้ประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานรัฐบาล 18 คน ที่ได้รับมอบหมายให้ตรวจสอบกรณีความประพฤติมิชอบในการบริหารจัดการเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน¹³¹ อย่างไรก็ดี คณะกรรมการฯ ไม่มีกำหนดระยะเวลาสำหรับการรายงานผลการตรวจสอบ และ ณ ขณะนี้ผู้เขียนเขียนรายงานฉบับนี้ กระบวนการตรวจสอบก็ยังคงดำเนินอยู่

ศาลนัดสืบพยานในเดือนกุมภาพันธ์ 2567 หนึ่งปีหลังจากดร. ชูติมาได้ให้การในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง¹³² ฝ่ายโจทก์นำพยานทั้งหมด 3 ปากขึ้นสืบ ได้แก่ ตัวนายกเทศมนตรีเอง เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ให้การเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อกล่าวหาของนายกเทศมนตรีเกี่ยวกับโพสต์เฟซบุ๊กทั้ง 3 โปสต์ ชื่อ อ ง ด ร . ชู ตี มา และชาวไร่ที่แสดงความเห็นว่าโพสต์เฟซบุ๊กพุดถึงนายกเทศมนตรีและเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของเขาในสายตาสาธารณชน¹³³ ในการพิจารณาคดี ชาวไร่รายดังกล่าวให้การว่า ในฐานะผู้อยู่อาศัยในตำบลบัลลังก์ เขารู้จักตัวนายกเทศมนตรีเนื่องจากเป็นตำแหน่งของ ผู้ที่มีอำนาจในพื้นที่

¹²⁷ เฟิ่งอ้วง.

¹²⁸ เฟิ่งอ้วง.

¹²⁹ ดร. ชูติมาเป็นผู้ให้ลำดับเหตุการณ์; คำพิพากษา, คดีความโดยกองทุนหมู่บ้านสระตะเภา หมู่ที่ 8 ที่ 1 โดยนายพิชิต รอดเมื่องฯ กับพวก เป็นโจทก์ (24 สิงหาคม 2566).

¹³⁰ Thailand: Judicial Harassment Against Community Rights and Anti-Corruption Activist Chutima Sidasathian, FIDH (3 มกราคม 2567), <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-judicial-harassment-against-community-rights-and-anti>.

¹³¹ อีเมลของนายอลัน มอริสัน (1 พฤษภาคม 2567).

¹³² บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 1 (6 กุมภาพันธ์ 2567); บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567).

¹³³ เฟิ่งอ้วง; บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567).

แต่ไม่มีควมสัมพันธ์กับนายกเทศมนตรีโดยตรง และคำให้การของตนสะท้อนถึงความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับความรับรู้ของเขาต่อนายกเทศมนตรีในฐานะบุคคลสาธารณะเท่านั้น¹³⁴

ดร. ชูติมาให้การเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวเธอกับตำบลปลั่งลังก์ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านด้วยตัวเธอเอง¹³⁵ ดร.ชูติมายังให้การเกี่ยวกับโพสต์เฟซบุ๊ก โดยย้ำว่าโพสต์เหล่านั้นไม่มีลักษณะหมิ่นประมาท เพราะ 1) ตนไม่มีเจตนาอ้างถึงนายกเทศมนตรีในโพสต์แรกและโพสต์ที่สอง และ 2) โพสต์ที่สามมีเจตนาเพียงเพื่อกระตุ้นให้นายกเทศมนตรีในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐแก้ไขปัญหาหนี้ของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ¹³⁶ อดีตสมาชิกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านแห่งหนึ่งยังได้ให้การสนับสนุนจำเลย โดยให้การตีความว่าโพสต์ของดร. ชูติมานั้นไม่เป็นการหมิ่นประมาท เพราะ 1) โพสต์แรกไม่ได้กล่าวถึงนายกเทศมนตรี 2) โพสต์ที่สองเป็นคำถามทั่วไปที่ไม่ได้กล่าวถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ และ 3) โพสต์ที่สามเป็นการเรียกร้องให้จัดการปัญหาหนี้ของชาวบ้านที่เกิดจากกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน¹³⁷

จุดน่าสังเกตในการพิจารณาคดีนี้คือ ดร. ชูติมาพยายามขอให้ศาลเรียกและนำสืบพยาน แต่ศาลกลับมีท่าที่ไม่เห็นด้วย¹³⁸ จากการสังเกตการณ์พิจารณาคดี พบว่าศาลมองว่า ดร. ชูติมาไม่ควรยื่นหลักฐานภูมิหลังเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากคำให้การในประเด็นดังกล่าว “ไม่เกี่ยวกับคดี” เพราะนายกเทศมนตรี “ไม่ใช่ผู้ได้รับผลกระทบจากกองทุนหมู่บ้าน”¹³⁹ ขณะเดียวกัน ดร. ชูติมาต้องการยื่นหลักฐานดังกล่าวเพื่อสนับสนุนข้อต่อสู้ว่าโพสต์ของเธอขึ้นกล่าวถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ¹⁴⁰

¹³⁴ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 1 (6 กุมภาพันธ์ 2567).

¹³⁵ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567).

¹³⁶ เพิ่งอ้าง.

¹³⁷ เพิ่งอ้าง.

¹³⁸ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 1 (6 กุมภาพันธ์ 2567).

¹³⁹ บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 1 (6 กุมภาพันธ์ 2567).

¹⁴⁰ การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567).

เมื่อเห็นท่าที่ไม่เห็นด้วยของผู้พิพากษาเช่นนั้นแล้ว ทนายความของ ดร. ชูติมาจึงไม่กล้าขัดและล้มเลิกความตั้งใจที่จะขอให้ศาลเรียกพยานดังกล่าวขึ้นมาเบิกความ เหตุการณ์นี้อาจเป็นการละเมิดข้อ 14(3) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่ให้การรับประกันว่า ผู้ต้องหาจะมีสิทธิ “ที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตน”¹⁴¹ ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเมื่อเดือนตุลาคม 2539

ดร. ชูติมาสามารถให้ข้อมูลบางประการได้อย่างจำกัดเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านในคำให้การของตน รวมทั้งให้ข้อมูลพอสังเขปเกี่ยวกับการตรวจสอบกรณีดังกล่าวด้วยตนเองและการตรวจสอบโดยสำนักงานกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น¹⁴² พยานของ ดร. ชูติมาก็พูดถึงกรณีดังกล่าวอย่างคร่าวๆ ว่าชาวบ้านถูกหลอกลวงให้กู้เงินจากธนาคาร และ ดร. ชูติมาเป็นผู้ให้การสนับสนุนชุมชนที่ได้รับผลกระทบเหล่านั้น¹⁴³

ในวันที่ 6 มีนาคม 2567 ศาลออกคำพิพากษาว่า ดร. ชูติมาไม่มีความผิด¹⁴⁴ ต่อมาในวันที่ 16 มีนาคม 2567 คำพิพากษาของศาลฉบับเต็มก็ถูกเผยแพร่ ซึ่งระบุว่า โพสต์เฟซบุ๊กสองโพสต์แรกของจำเลยไม่ได้กล่าวถึงนายกเทศมนตรี และจึงไม่เป็นการหมิ่นประมาท¹⁴⁵ ส่วนโพสต์ที่สาม ศาลลงความเห็นเห็นว่า แม้ว่าโพสต์ดังกล่าวจะกล่าวถึงนายกเทศมนตรี แต่ก็ยังไม่เป็นกาะหมิ่นประมาท

¹⁴¹ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (23 มีนาคม 2519), 14668 U.N.T.S. 172, (ต่อจากนี้จะเรียกว่า “ICCPR”), ข้อ 14.

¹⁴² บันทึกการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีวันที่ 2 (7 กุมภาพันธ์ 2567).

¹⁴³ เพิ่งอ้าง.

¹⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกา (6 มีนาคม 2567); อีเมลของนายอลัน มอริสัน (1 พฤษภาคม 2567).

¹⁴⁵ เพิ่งอ้าง.

เนื่องจากเป็นการแสดงความเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของนายกเทศมนตรี โดยไม่ได้ระบุว่านายกเทศมนตรีเป็น “คนไม่ดี” แต่อย่างไร¹⁴⁶

ในการพิจารณาของค.อ. ชูติมานันต์ ศาลได้พิเคราะห์ข้อความของโพสต์เฟซบุ๊กแต่ละโพสต์ และอธิบายว่าเหตุใดโพสต์ดังกล่าวจึงไม่ถือเป็นการหมิ่นประมาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลเห็นว่า โป ส ต์ เฟ ซ บู้ ก โป ส ต์ แร ก เป็น “ ข้อ ค ว ม ท ั่ว ไ ป ” ที่เป็นการแสดงความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของเจ้าหน้าที่รัฐในภาพรวม โดยไม่มีการระบุชื่ออย่างเจาะจง ไม่ ได้ ก ล ่า ว ถึ ง น า ย ก เท ศ ม น ต ร ี โ ด ย ต ร ง และบรรณรงค์ให้ชาวบ้านในตำบลบัลลังก์เลือกผู้ลงสมัครเลือกตั้งที่มีความรู้ความสามารถแทนที่จะ “ขาย” เสียงในการเลือกตั้งในอนาคต¹⁴⁷ ส่วนโพสต์ที่สอง ศาลเห็นว่า โพสต์ดังกล่าว “ไม่ได้กล่าวถึงหรือกล่าวหา” นายกเทศมนตรีในลักษณะที่อาจทำให้เขา “ถูกดูหมิ่นและถูกเกลียดชัง”¹⁴⁸ ส่วนในโพสต์สุดท้าย ศาลเห็นว่า แม้ว่าโพสต์ดังกล่าวจะกล่าวถึงนายกเทศมนตรีโดยตรง แต่ก็มีความเจตนาเพื่อ “แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความล้มเหลวในการบริหารจัดการโดยทั่วไป” ที่นำไปสู่กรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านขึ้น มิใช่ “ข้อความใดๆ ที่อาจถือเป็นการกล่าวหาว่า [นายกเทศมนตรี] เป็นคนไม่ดี ดังที่ [ท่าน] กล่าว ”¹⁴⁹ ฉะนั้น ศาลได้พิเคราะห์ข้อความในโพสต์เฟซบุ๊กทั้งหมดของดร. ชูติมาแล้ว และลงความเห็นว่า โพสต์เหล่านั้นไม่ถือเป็นการหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

พนักงานอัยการมีเวลา 30 วันในการยื่นอุทธรณ์ต่อคำพิพากษาของศาลที่ยกฟ้องดร. ชูติมา จนถึงปัจจุบัน พนักงานอัยการได้ขอต่อเวลาเป็นจำนวน 2 ครั้งแล้ว โดยศาลไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดว่า พนักงานอัยการจะต้องทำการตัดสินใจภายในเมื่อใด¹⁵⁰

¹⁴⁶ เฟิ่งอ้วง.

¹⁴⁷ เฟิ่งอ้วง.

¹⁴⁸ เฟิ่งอ้วง.

¹⁴⁹ เฟิ่งอ้วง.

¹⁵⁰ คำพิพากษาศาลฎีกา (6 มีนาคม 2567).

ง. นายกเทศมนตรียังคงยื่นฟ้องดำเนินคดีอาญากับดร. ชูติมา สีดาเสถียรด้วยข้อหาหมิ่นประมาทอย่างต่อเนื่อง

คดีความที่กล่าวถึงในรายงานฉบับนี้เป็นเพียงคดีความจำนวนหนึ่งในห้าคดีที่นายกเทศมนตรียื่นฟ้องกับดร. ชูติมา โดยทั้งหมดสืบเนื่องมาจากโพสต์เฟซบุ๊กของดร. ชูติมาที่เป็นแสดงการวิพากษ์วิจารณ์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสร้างความตระหนกในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ แม้ว่าดร. ชูติมาจะถูกยกฟ้องในคดีนี้ซึ่งเป็นคดีแรกในเดือนมีนาคม 2567 แต่ก็ยังเหลืออีกสี่คดีที่ยังไม่สิ้นสุด หลังจากทนายความของดร. ชูติมาได้ยื่นจดหมายอธิบายว่าการการฟ้องคดีเหล่านั้นไม่มีมูล พนักงานอัยการจึงได้ออกคำสั่งไม่ฟ้องในสามคดี อย่างไรก็ตาม ดร. ชูติมา ยังต้องสู้คดีที่เหลือซึ่งศาลกำหนดนัดฟังคำพิพากษาในเดือนกันยายน พ.ศ.2568

นอกจากการฟ้องดำเนินคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทกับดร. ชูติมาแล้ว นายกเทศมนตรียังได้ยื่นฟ้องดำเนินคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทกับนางสาวภาสินี เข็มมะลัง ชาวบ้านที่เรียกร้องให้มีการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน และได้โพสต์สำเนา “หนังสือรับรองสภาพหนี้” ที่ลงนามโดยนายกเทศมนตรีบนเฟซบุ๊ก¹⁵¹ กว่าหกเดือนหลังจากนายกเทศมนตรียื่นฟ้องดำเนินคดีไว้เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2566 พนักงานอัยการก็ออกคำสั่งไม่ฟ้อง โดยเห็นว่า “ข้อความดังกล่าวมีลักษณะยืนยันข้อเท็จจริง” “จึงมิใช่ถ้อยคำในลักษณะหมิ่นประมาทที่จะทำให้ผู้ถูกกล่าวหา... ดูหมิ่น ถูกผู้อื่นเกลียดชัง”¹⁵²

¹⁵¹ บันทึกมอบตัว/แจ้งข้อกล่าวหา ออกโดย พ.ต.ต. สุรัตน์ สังข์รัตน์ (พนักงานสอบสวน) ให้แก่น.ส. ภาสินี เข็มมะลัง (16 กรกฎาคม 2566). แม้ว่า “ข้อตกลง” ฉบับนี้จะดูเหมือนยอมรับว่านายกเทศมนตรีจะจ่ายหนี้คืนกองทุนหมู่บ้าน แต่ก็ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าเขาเป็นผู้ยกยอกเงินกองทุนดังกล่าว.

¹⁵² แจ้งคำสั่งไม่ฟ้อง, อ้าง รายงานการสอบสวนคดีหมายเลข 202/2566 ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2566 (24 มกราคม 2567).

ก. ระยะเวลาติดตาม

มูลนิธิคุณนีย์เพื่อความยุติธรรม (CFJ) จัดผู้ติดตามเพื่อสังเกตการณ์การพิจารณาคดีของดร. ชูติมา สีดาเสถียรที่ศาล โดยผู้ติดตามได้สังเกตและจดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการสืบพยานที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 6 และ 7 กุมภาพันธ์ 2567 รวมถึงการอ่านคำพิพากษาเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2567 ผู้ติดตามมิได้ประสบอุปสรรคในการเข้าถึงห้องพิจารณาคดีหรือการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีที่ศาลแต่อย่างใด

ข. ระยะเวลาประเมิน

ในการประเมินเกรดสำหรับการพิจารณาคดีของดร. ชูติมานี้ ผู้เชี่ยวชาญของโครงการไทร์ลวอตซ์ ดร. ฟร็องซัว นีเชสกี ฟาร์ริงตันได้วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของคุณคดีและกระบวนการพิจารณาคดีในบริบทมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม รวมถึงบริบททางการเมืองและกฎหมายของประเทศไทย แม้ว่าคำพิพากษาในคดีนี้จะมีความเป็นธรรมสำหรับดร. ชูติมา แต่การตัดสินใจที่ตั้งข้อหาและดำเนินคดีและการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องระหว่างการพิจารณาคดีขัดกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เป็นส่วนหนึ่งของพันธกรณีของประเทศไทยตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ดังนั้น ดร. ฟาร์ริงตันจึงตัดสินใจให้เกรด D สำหรับการพิจารณาคดีของดร. ชูติมา

กฎหมายว่าด้วยความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทในประเทศไทยไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ การตัดสินใจที่จะดำเนินคดีอาญากับดร. ชูติมาด้วยข้อหาความผิดฐานหมิ่นประมาทชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกอย่างชัดเจน และละเมิดข้อ 19 ของ ICCPR คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้สรุปอย่างสมเหตุสมผลว่าคุณคดีนี้เป็นคดีฟ้องปิดปาก¹⁵³

¹⁵³ *Journalist Prevails in Another 'Slapp' Case*, Bangkok Post (6 มีนาคม 2567), <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2754188/journalist-prevails-in-another-slapp-case>.

การตัดสินใจของทั้งพนักงานอัยการและศาลในการอนุญาตให้คดีนี้ดำเนินต่อไปแสดงให้เห็นถึงจุดบกพร่องของ
กรอบการทำงานในการป้องกันการฟ้องคดีปิดปากของประเทศไทย

การที่ศาลมีท่าทีไม่เต็มใจรับฟังคำให้การเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิ
ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ซึ่งได้รับประกันในข้อ 14(3) ของ ICCPR
ความเห็นของศาลเกี่ยวกับความสำคัญของพยานหลักฐานที่จำเลยต้องการนำเสนอส่งผลให้ทนายความจำเลย
ล้มเลิกความตั้งใจในการเรียกพยานหลักฐานดังกล่าว และทำให้ ดร.
ชุติมาไม่สามารถให้การเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านอย่างครบถ้วน
แม้ว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพิจารณาว่า ข้อมูลถูกต้องหรือไม่ และโพสต์เฟซบุ๊กของดร.
ชุติมาสัมพันธ์กับผลประโยชน์สาธารณะอย่างไร

ก. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รายงานฉบับนี้อิงมาตรฐานที่ถูกระบุในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)¹⁵⁴ และความเห็นทางกฎหมายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการติดตามการนำ ICCPR ไปปฏิบัติ ICCPR กำหนดให้รัฐที่ให้สัตยาบันต้องรับประกันและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ อาทิ สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ประเทศไทยได้ภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคี ICCPR เมื่อเดือนตุลาคม 2539¹⁵⁵

มาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกที่เกี่ยวข้อง

ป ร ฎ ิ ญ ญา ส าก ล ะ ว ่า ด ั ว ย สิ ท ธิ ม นุ ษ ย ช น ร ะ บ ู ว ่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออกรวมทั้งอิสรภาพในอันที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง แสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารตลอดจนข้อคิดผ่านสื่อใด โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน¹⁵⁶

ข้อ 19 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ตั้ง อยู่ บน พื้น ฐ าน ข ่อ ง แ น ว ค ิ ด ที่ ว ่า สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมที่มีความเสรีและเป็นประชาธิปไตย และเป็นเงื่อนไขในการบรรลุหลักการว่าด้วยความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ซึ่งมีความสำคัญต่อการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมอีกต่อหนึ่ง¹⁵⁷ ข้อ 19 ของ ICCPR ย อ ม ร ั บ โ ด ย น ั ย ว ่า

¹⁵⁴ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (23 มีนาคม 2519), 14668 U.N.T.S. 172, ข้อ 19

¹⁵⁵ ดู United Nations Treaty Collection, Chapter IV, Human Rights, ส ถ าน ะ ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2567. https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?chapter=4&clang=_en&mtdsg_no=iv-4&src=ind.

¹⁵⁶ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (10 ธันวาคม 2491) (ต่อจากนี้ไปจะเรียกว่า “UDHR”), ข้อ 19.

¹⁵⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 34, ข้อ 19 ว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก, U.N. Doc. CCPR/C/GC/34 (12 กันยายน 2554), (ต่อจากนี้ไปจะเรียกว่า “ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34”), ย่อหน้า 2-3.

การแลกเปลี่ยนความคิดและข้อมูลอย่างเสรีมีความจำเป็นต่อการเติมเต็มและการใช้สิทธิข้ออื่นๆ ทุกข้อในกติกาฯ¹⁵⁸

ในข้อ 19 ของ ICCPR บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกผ่านสื่อทุกประเภท และครอบคลุมทุกวิธีการที่ใช้ในการแสดงออก แม้จะเป็นแง่มุมที่สำคัญในหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกอธิบายว่า “องค์กรและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายหมายทั่วโลกต่างมีความเห็นพ้องว่า กฎที่นำไปใช้กับการพูดในโลกออนไลน์จะต้องถูกนำไปใช้กับแหล่งข้อมูลและความคิดบนโลกอินเทอร์เน็ตด้วย”¹⁵⁹

นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้เน้นย้ำว่า ข้อ 19 ให้การคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมใน “วาทกรรมทางการเมือง ความแสดงเห็นเกี่ยวกับกิจการส่วนตัวและสาธารณะของตนเอง ... การพูดคุยนับประเด็นสิทธิมนุษยชน [และ] การข่าว”¹⁶⁰ คณะกรรมการฯ ยังเน้นย้ำว่า “กติกาฯ ให้คุณค่าสูงเป็นพิเศษกับการแสดงออกที่ไม่ถูกปิดกั้นในกรณีที่เป็นการถกเถียงสาธารณะในสังคมประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับบุคคลในแวดวงสาธารณะและการเมือง”¹⁶¹

สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอาจถูกจำกัดในกรณีจำกัดเท่านั้น โดยข้อ 19(3) ของ ICCPR ระบุว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกจะต้อง “มีกฎหมายรองรับและ ... มีความจำเป็น (ก) ในการเคารพสิทธิและชื่อเสียงของผู้อื่น [หรือ] (ข) ในการปกป้องความมั่นคงของประเทศหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม

¹⁵⁸ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 2-3; 13. และดู William A Schabas, *U.N. International Covenant on Civil and Political Rights: Nowak's CCPR Commentary* (3rd edn NP Engel 2562), หน้า 551.

¹⁵⁹ หนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae) ของนายเดวิด เคย์ ยื่นต่อศาลระดับภูมิภาค, คดีความระหว่างชาวฟิลิปปินส์กับเรย์นัลโด ซานโตส จูเนียร์ และพวก, ความอาญาที่ R-MNL-19-01141-CR (มิถุนายน 2563), หน้า 11, <https://freedex.org/wp-content/blogs.dir/2015/files/2020/06/Kaye-Amicus-09June20-converted.pdf>. และดู ICCPR, ข้อ 19 (เสรีภาพในการแสดงออกอย่างเสรีรวมถึง “เสรีภาพที่จะแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าด้วยวาจาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ในรูปแบบของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก”)

¹⁶⁰ ดู คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไปฉบับที่ 34, UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add/7, (21 กรกฎาคม 2554), ย่อหน้า 11.

¹⁶¹ เพิ่งอ้าง. ย่อหน้า 34.

หรือสุขภาพที่ดีหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”¹⁶² คณะกรรมการฯ ได้อธิบายว่า ข้อ 19(3) กำหนดว่า การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกอันชอบธรรมจะต้องผ่านเกณฑ์สามข้อดังต่อไปนี้

1. มีกฎหมายรองรับ (หลักความชอบด้วยกฎหมาย)
2. เป็นไปตามเหตุผลที่ถูกระบุในข้อ 19(3) และ
3. เป็นไปตามเกณฑ์ว่าด้วยความจำเป็นและความได้สัดส่วนอย่างเคร่งครัด¹⁶³

โดยรวมแล้ว องค์ประกอบทั้งสามประการของเกณฑ์ข้างต้นมีเป้าหมายเพื่อรับประกันว่าการตราและการบังคับใช้กฎหมายอาญาจะเกิดความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลกับผลประโยชน์ของรัฐอธิปไตยภายใต้วัตถุประสงค์อันชอบธรรม¹⁶⁴

ตามหลักความชอบด้วยกฎหมายแล้ว กฎหมายจะต้อง “ถูกตราด้วยความเฉพาะเจาะจงมากเพียงพอที่จะให้บุคคลสามารถกำกับความประพฤติของตนเองได้อย่างเหมาะสม ... [และ] จะต้องไม่ให้อำนาจแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการใช้ดุลยพินิจอย่างไม่มีขอบเขตในการจำกัดเสรีภาพ”¹⁶⁵ ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก (“ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก”) ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่าการจำกัดการแสดงออกใดๆ “จะต้องมีกฎหมายรองรับ โดยกฎหมายดังกล่าวจะต้องมีความเฉพาะเจาะจงเป็นสาธารณะ และโปร่งใส และเลี้ยงให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการใช้ดุลยพินิจอย่างไม่มีขีดจำกัด”¹⁶⁶

เกณฑ์ว่าด้วยความชอบธรรมกำหนดว่า รัฐไม่อาจจำกัดการแสดงออกด้วยเหตุผลอื่นนอกเหนือจากที่ถูกระบุไว้ดังที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ ได้อธิบายไว้ว่า “การจำกัดเสรีภาพไม่สามารถกระทำได้ด้วยเหตุผลที่ไม่ได้ถูกระบุในย่อหน้า 3”¹⁶⁷

¹⁶² ICCPR, ข้อ 19(3).

¹⁶³ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 22.

¹⁶⁴ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *คดีความระหว่างคิวกับสาธารณรัฐเกาหลี*, U.N. Doc. CCPR/C/64/D/574/1994 (20 พฤศจิกายน 2541), ย่อหน้า 12.2

¹⁶⁵ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 25.

¹⁶⁶ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, *Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of Freedom of Expression*, U.N. Doc. A/74/486 (9 ตุลาคม 2562), ย่อหน้า 6(a).

¹⁶⁷ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 22.

ในการปฏิบัติตามหลักการว่าด้วยความจำเป็น รัฐจะต้อง “แสดงให้เห็นว่า การจำกัดเสรีภาพนั้นก่อให้เกิดภาระต่อการใช้สิทธิน้อยที่สุด และยังคงคุ้มครอง หรืออาจคุ้มครองผลประโยชน์อันชอบธรรมของรัฐที่เกี่ยวข้อง”¹⁶⁸ เมื่อรัฐต้องการออก “กฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพ” หรือใช้มาตรการ “จำกัดการแสดงออกหนึ่งๆ” “รัฐไม่อาจอ้างถึงความจำเป็นเพียงเท่านั้น แต่ยังคงต้องแสดงให้เห็นด้วย”¹⁶⁹

ส่วนหลักการว่าด้วยความได้สัดส่วนนั้น กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงออกจะต้อง “เป็นเครื่องมือที่มีลักษณะลวงล้า น้อยที่สุดในหมู่เครื่องมือต่างๆ ที่อาจถูกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายในการคุ้มครองได้”¹⁷⁰ การจำกัดเสรีภาพใดๆ จะต้อง “ได้สัดส่วนกับผลประโยชน์ที่ ต้องการคุ้มครอง”¹⁷¹ ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกเห็นว่าการลงโทษทางอาญาสำหรับการแสดงออกควรถูกใช้สำหรับความผิดที่ร้ายแรงที่สุดเท่านั้น เช่น สื่อลามกอนาจารเด็ก การยั่วยุปลุกปั่นให้เกิดการก่อการร้าย การยั่วยุปลุกปั่นประชาชนให้ทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการรณรงค์ให้เกิดความเกลียดชังทางสัญชาติ เชื้อชาติ หรือศาสนา¹⁷² การลงโทษทางอาญาสำหรับความผิดที่เบากว่านี้ “เป็นการสร้างความหวาดกลัวต่อการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก”¹⁷³

โดยเฉกเช่นที่กล่าวมาข้างนี้ คุลยพินิจของรัฐในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกเพื่อปกป้องสิทธิและชื่อเสียงของผู้อื่นจะถูกจำกัดเมื่อบุคคลที่อ้างว่าถูกละเมิดความเห็นส่วนตัวนั้นเป็นผู้ที่ทำการกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์สาธารณะอันชอบธรรม¹⁷⁴ ในกรณีเช่นนี้

¹⁶⁸ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, *Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression*, U.N. Doc. A/UN HRC/38/35 (6 เมษายน 2561), ย่อหน้า 7; และดู ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34, ย่อหน้า 35.

¹⁶⁹ เพิ่งอ้าง.

¹⁷⁰ เพิ่งอ้าง., ย่อหน้า 34.

¹⁷¹ เพิ่งอ้าง.

¹⁷² สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, *Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression*, U.N. Doc. A/66/290 (10 สิงหาคม 2554), ย่อหน้า 40, 81.

¹⁷³ เพิ่งอ้าง., ย่อหน้า 40, 83.

¹⁷⁴ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34, ย่อหน้า 28; ดู *Couderac and Hachette Filipacchi Associés v France*, European Court of Human Rights, Application no. 40454/07 (Nov. 10, 2015).

กฎหมายสารบัญญัติและบทลงโทษสำหรับการละเมิดสิทธิและชื่อเสียงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะใน การตรวจสอบพฤติกรรมของบุคคลหรือหน่วยงานที่ใช้อำนาจสาธารณะ¹⁷⁵ คณะกรรมการฯ ยังได้เน้นย้ำว่า “บุคคลสาธารณะทุกคน ... เป็นหัวข้ออันชอบธรรมของการวิพากษ์วิจารณ์และการต่อต้านทางการเมือง”¹⁷⁶ และ “เพียงข้อเท็จจริงที่ว่า การแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ที่ถือว่าเป็นการดูหมิ่นบุคคลสาธารณะนั้นไม่เพียงพอในการสนับสนุนการกำหนดบทลงโทษ”¹⁷⁷

ดังหลักการว่าด้วยความจำเป็นและความได้สัดส่วนที่กล่าวไปข้างต้น คณะกรรมการฯ ได้ร้องขอให้ “รัฐภาคีพิจารณาการยกเลิกโทษอาญา” สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท¹⁷⁸ พร้อมระบุว่าโทษจำคุกมิใช่การลงโทษที่เหมาะสมสำหรับการหมิ่นประมาททุกกรณี¹⁷⁹ คณะกรรมการฯ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ข้อหาความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทมีลักษณะข่มขู่คุกคาม และเป็น การสร้างความหวาดกลัวต่อการใช้เสรีภาพในการแสดงออก และการบังคับใช้กฎหมายอาญา “ควรเก็บไว้สำหรับกรณีที่ร้ายแรงที่สุดเท่านั้น และโทษจำคุกมิใช่การลงโทษที่เหมาะสมในทุกกรณี” (เพิ่มการเน้นย้ำ)¹⁸⁰ มุมมองดังกล่าวสะท้อนอยู่ในมติและรายงานระหว่างประเทศจำนวนมากมาย¹⁸¹ รวมถึงคำตัดสินของคณะกรรมการฯ เอง¹⁸² และคำพิพากษาของศาลระดับภูมิภาค

¹⁷⁵ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 47.

¹⁷⁶ *Freedom of Expression and New Media*, สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (1 กันยายน 2554), <https://www.ohchr.org/en/stories/2011/08/freedom-expression-and-new-media>.

¹⁷⁷ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 38.

¹⁷⁸ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 47.

¹⁷⁹ เพิ่งอ้าง . (“รัฐภาคีควรพิจารณายกเลิกความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท แต่อย่างไรก็ดี การบังคับใช้กฎหมายอาญาควรเก็บไว้สำหรับกรณีที่ร้ายแรงที่สุดเท่านั้น และโทษจำคุกมิใช่โทษที่เหมาะสมในทุกกรณี”).

¹⁸⁰ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 47.

¹⁸¹ สำหรับการอภิปรายและลิงก์ไปยังแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ดู UNESCO, *The “Misuse” of the Judicial System to Attack Freedom of Expression*, CI-2022/WTR/4, 4-7 <unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383832/PDF/383832eng.pdf.multi.

¹⁸² *Rafael Marques de Morais v. Angola*, Communication No. 1128/2002, U.N. Doc. CCPR/C/83/D/1128/2002 (2548); *Alexander Adonis v. The Philippines*, Communication No. 1815/2008, U.N. Doc. CCPR/C/103/D/1815/2008/Rev.1 (2555).

ซึ่งระบุว่า การเอาผิดทางอาญาสำหรับการแสดงออกควรเป็นหนทางสุดท้ายที่จะใช้ในกรณีสุดโต่งที่เกิดการแทรกแซงสิทธิขั้นพื้นฐานข้ออื่นๆ เท่านั้น¹⁸³

ศาลสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคต่างๆ ก็มีความเห็นในภาพกว้าง เป็นแนวเดียวกัน ได้แก่ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป มักลงความเห็นว่า โทษจำคุกเป็นโทษที่ไม่ได้สัดส่วนสำหรับคดีอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาท ศาลแห่งแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิของประชาชนได้ตั้งข้อสังเกตว่า “นอกจากกรณีที่น่าร้ายแรงและกรณีที่เป็นข้อยกเว้นที่สุดแล้ว ยกตัวอย่างเช่น การยุยงให้เกิดอาชญากรรมระหว่างประเทศ” โทษจำคุกไม่ควรถูกใช้ในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการพูด¹⁸⁴

ความผิดฐานหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาของประเทศไทย หรือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และ 328 ขัดกับเกณฑ์ว่าด้วยความชอบด้วยกฎหมายในบางประการ และขัดกับเกณฑ์ว่าด้วยความจำเป็นและความได้สัดส่วน มาตรา 326 บัญญัติว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท”¹⁸⁵ ส่วนมาตรา 328 ขยายความว่าการใส่ความผู้อื่นสามารถกระทำได้ผ่านสื่อต่างๆ¹⁸⁶ ดังที่กล่าวไปข้างต้นทั้งสองมาตรานี้ยังบรรจุโทษจำคุกที่หนักหนาพอสมควร โดยมาตรา 326

¹⁸³ ดู เช่น *Lohé Issa Konaté v. The Republic of Burkina Faso*, ศาลแห่งแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชน, Application No. 004/2013 (5 ธันวาคม 2557); *Usón Ramírez vs Venezuela*, Inter-Am Ct HR, Serie C No 207 (20 พฤศจิกายน 2552); *Cumpana and Mazare v Romania*, ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, Application No 33348/96 (17 ธันวาคม 2547).

¹⁸⁴ *Lohé Issa Konaté v. The Republic of Burkina Faso*, ศาลแห่งแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชน, App. No. 004/2013 (Dec. 5, 2014), ย่อหน้า 165.

¹⁸⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326, <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/>.

¹⁸⁶ ดู ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 (“การโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท”), <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/>.

บุคคลอาจต้องโทษจำคุกเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งปี และ/หรือโทษปรับเป็นจำนวนไม่เกิน 20,000 บาท ส่วนมาตรา 328 บุคคลอาจต้องโทษจำคุกสูงสุดเป็นเวลานานขึ้นถึงสองเท่า และโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และ 328 มีบางแง่มุมที่ไม่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากมีการใช้ภาษาทางกฎหมายที่คลุมเครือ และไม่เจาะจง ทำให้บุคคลทราบได้ยากว่าการแสดงออกของตนนั้นถือเป็นความผิดหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อความว่า “ทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง” มีลักษณะเป็นอัตวิสัยและกว้าง¹⁸⁷ จุดนี้ทำให้มาตรา 326 ถูกวิพากษ์วิจารณ์ เนื่องจากการใช้คำที่สามารถตีความได้กว้างขวางทั้งในแง่ขอบเขตและความหมาย¹⁸⁸ การใช้ภาษาที่กว้างในมาตรา 326 เช่นนี้ให้อำนาจแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการใช้ดุลยพินิจอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลทั่วไปสามารถมองว่าอะไรถือเป็นการหมิ่นประมาทได้บ้างโดยปราศจากหลักการหรือข้อจำกัด

มาตรา 326 และ 328 ยังอาจละเมิดเกณฑ์ว่าด้วยความจำเป็นและความได้สัดส่วน เพราะการปกป้องชื่อเสียงของบุคคลอื่นสามารถทำได้ด้วยวิธีอื่นที่ไม่ไปจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกโดยไม่จำเป็น และ การจำกัดเสรีภาพจะตั้ง “มีลักษณะล่วงล้ำน้อยที่สุดในหมู่เครื่องมือที่สามารถใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการปกป้องคุ้มครองนั้นได้”¹⁸⁹ ยกตัวอย่างเช่น บทลงโทษในกฎหมายแพ่งก็เพียงพอแล้วสำหรับการปกป้องชื่อเสียงของพลเมือง โดยไม่เป็นการสร้าง ความหวาดกลัว ด้วยโทษจำคุก ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกและผู้รายงานแห่งองค์รัฐอเมริกัน (OAS) และองค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (OSCE) ได้ระบุว่า “ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกอันชอบธรรม รัฐควรยกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาทในกฎหมายอาญาเสียและให้ทดแทนด้วยกฎหมายแพ่งหากจำเป็น”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 กำหนดข้อยกเว้นสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดแสดงความคิดเห็น หรือข้อความใดโดยสุจริต (1) เพื่อความชอบธรรม

¹⁸⁷ Lawyers' Rights Watch Canada and International Commission of Jurists, *Amicus Brief in the Case of the Defendant Mr. Pracht Rujivanarom* (Black Case Number Aor. 1097/2564), หน้า 6, https://www.icj.org/wp-content/uploads/2023/02/Final_English_Amicus_Pracht.pdf.

¹⁸⁸ Lawyers' Rights Watch Canada and International Commission of Jurists, *Amicus Brief in the Case of the Defendant Mr. Pracht Rujivanarom* (Black Case Number Aor. 1097/2564), หน้า 6, https://www.icj.org/wp-content/uploads/2023/02/Final_English_Amicus_Pracht.pdf.

¹⁸⁹ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34, ย่อหน้า 34.

ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม (2) ในฐานะเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่ (3) ตีชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ หรือ (4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท” ในเชิงเทคนิคแล้ว มาตรฐานนี้ให้ข้อยกเว้นสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท หมายความว่า มาตรฐานนี้บัญญัติว่าสิ่งใดไม่ถือเป็นความผิด แทนที่จะให้ข้อต่อสู้ (defense) ที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการสามารถใช้ในการไม่สั่งฟ้องคดีเนื่องจากขาดพยานหลักฐานสำหรับความผิดที่เพียงพอ¹⁹⁰ อย่างไรก็ตามก็ดี ที่ผ่านมามีเจ้าหน้าที่รัฐมักใช้มาตรา 329 เสมือนเป็นข้อต่อสู้ในการยกฟ้องจำเลยในการพิจารณาคดี

ดร. ชูติมา สีดาเสถียรได้ให้การมาตลอดว่า การแสดงความเห็นของตนนั้นเป็นการแสดงออกโดยสุจริต และเป็นการตีชมด้วยความเป็นธรรมในฐานะการวิพากษ์วิจารณ์บุคคลสาธารณะโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามก็ดี พนักงานอัยการไม่ได้คัดกรองคดีของดร. ชูติมาว่าเป็นข้อยกเว้นสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท ดังที่ จะ ก ล่า ว โ ต ย ร า ย ล ะ เ อี ย ต ต อ ไป ค ตี ข อ ง ด ร . ชูติมายังเน้นย้ำถึงข้อบกพร่องของข้อต่อสู้ที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาทสามารถใช้ได้ ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “ตีชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ” ขาดความชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้น เนื่องจากมาตรฐานนี้มักถูกใช้เป็นข้อต่อสู้ ผู้ถูกฟ้องคดีปิดปากที่ต้องการใช้มาตรฐานนี้จึงต้อง “ต่อสู้คดีจนถึงที่สุด”¹⁹¹ เพราะฉะนั้น มาตรา 329 (ดังที่ถูกใช้ในคดีนี้) จึงไม่ช่วยบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเป้าหมายของคดีฟ้องปิดปาก ไม่ว่าจะเริ่มต้นทุนของการต่อสู้คดีและการเดินทางไปศาล เวลาที่เสียไป ผลกระทบทางจิตใจ และความหวาดกลัวที่เกิดขึ้น¹⁹²

ความผิดฐานหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยจึงไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถยกข้อต่อสู้เกี่ยวกับความถูกต้องของข้อความได้ในทุกคดี และบทบัญญัติไม่กำหนดเหตุผลเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะอย่างชัดเจน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเห็นว่า

¹⁹⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 มักถูกเรียกว่า “การเผยแพร่ข้อความโดยสุจริต” ส่วนมาตรา 330 มักถูกเรียกว่า “การใช้ความจริงเป็นข้อต่อสู้”. ดู ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329-330, <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-defamation-sections-326-333/>.

¹⁹¹ United Nations Development Programme in Thailand, *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, (2566), หน้า 25.

¹⁹² เพิ่งอ้าง.

ผู้ถูกกล่าวหาควรจะสามารถยกข้อต่อสู้เกี่ยวกับความถูกต้องของข้อความได้ในทุกคดีอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาท¹⁹³ คณะกรรมการฯ ยังเห็นว่า “ผลประโยชน์สาธารณะในประเด็นนั้นๆ ... ควรถูกมองว่าเป็นข้อต่อสู้”¹⁹⁴

ดังที่โครงการไทม์ลวอตซ์ได้เสนอแนะไปแล้วก่อนหน้านี้ ประเทศไทยควรยกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาทในกฎหมายอาญาหรือแก้ไขบทพจนกกฎหมายดังกล่าวโดยบัญญัติข้อยกเว้น/ข้อต่อสู้ที่ชัดเจนสำหรับการพูดในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ บัญญัติข้อต่อสู้ที่ชัดเจนสำหรับการพูดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะแยกต่างหาก หรืออย่างน้อยก็ไม่ลงโทษจำคุกจำเลย โดยเฉพาะผู้ที่พูดเกี่ยวกับประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ¹⁹⁵

ข. บทวิเคราะห์กระบวนการพิจารณาคดี

การใช้ความผิดฐานหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญาขัดกับข้อ 19 ของ ICCPR

โพสต์เฟซบุ๊กของดร. ชูติมา สีดาเสถียรเข้าข่ายการพูดที่ได้รับความคุ้มครองโดยโพสต์ของเธอพูดถึงกรณีการทุจริตและการยกยอกเงินกองทุนสาธารณะ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะเสมอ จึงสมควรได้รับความคุ้มครองในระดับสูงเป็นพิเศษ

การฟ้องดำเนินคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทกับดร. ชูติมา ซึ่งมีโทษจำคุก เนื่องจากการพูดในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะเป็นการขัดกับสิทธิของดร. ชูติมาตามข้อ 19 ของ ICCPR อย่างชัดเจน ดังที่กล่าวไปข้างต้น ข้อหาหมิ่นประมาทในกฎหมายอาญามีลักษณะข่มขู่คุกคามและสร้างความหวาดกลัวต่อการใช้เสรีภาพในการแสดงออก และการบังคับใช้กฎหมายอาญา “ควรเก็บไว้สำหรับกรณีที่ร้ายแรงที่สุดเท่านั้น และโทษจำคุกไม่ใช่การลงโทษที่เหมาะสมในทุกกรณี” (เพิ่มการเน้นย้ำ)¹⁹⁶

¹⁹³ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 47; Amal Clooney and David Neuberger, *Freedom of Speech in International Law*, Oxford University Press (2567), หน้า 114.

¹⁹⁴ ความเห็นทั่วไปของสหประชาชาติ ฉบับที่ 34 , ย่อหน้า 47.

¹⁹⁵ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (กันยายน 2567), https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

¹⁹⁶ ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 34, ย่อหน้า 47.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยังได้ระบุต่อว่า “อย่างน้อยสำหรับความเห็นเกี่ยวกับบุคคลสาธารณะ [ศาล] ควรพิจารณาเล็งลงโทษหรือตัดสินว่าข้อความเท็จที่ถูกเผยแพร่โดยไม่มีเจตนาร้ายายเป็นความผิด” สำหรับคดีหมิ่นประมาทบุคคลสาธารณะในศาลสิทธิมนุษยชนทวีปอเมริกา โจทก์มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ “เจตนาร้ายที่แท้จริง”¹⁹⁷ นอกจากนี้ ดังที่ได้ระบุข้างต้น กฎหมายไทยยังมีข้อบกพร่องบางประการเกี่ยวกับข้อต่อสู้ที่ผู้ที่ถูกฟ้องคดีอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาทสามารถใช้ได้

คดีนี้มีลักษณะเป็นการฟ้องคดีปิดปาก

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น คดีฟ้องปิดปากเป็นการฟ้องคดีที่ละเมิดสิทธิหรือเป็นการใช้การฟ้องดำเนินคดีที่มีเป้าหมายหรือส่งผลให้การมีส่วนร่วมสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะถูกจำกัด เราพบว่า คดีของดร. ชูติมา มีตัวชี้วัดของคดีฟ้องปิดปากที่ชัดเจน การกระทำของดร. ชูติมา ถือว่าเข้าข่ายการได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ โดยเป็นการใช้เสรีภาพในการพูดผ่านการโพสต์ทางสื่อโซเชียล เนื้อหาของโพสต์ดังกล่าวเกี่ยวกับกรณีการทุจริต ซึ่งเป็นประเด็นผลประโยชน์สาธารณะอันชอบธรรม นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงที่ว่านายกเทศมนตรีได้ยื่นฟ้องดำเนินคดีจำนวนหลายคดีกับดร. ชูติมา สำหรับการกระทำที่คล้ายคลึงกันสะท้อนชัดถึงเป้าหมายในการข่มขู่และขัดขวางมิให้ดร. ชูติมา พูดเกี่ยวกับผลการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน จุดประสงค์ของการฟ้องคดีปิดปากยังเป็นการสูบทรัพยากรและสร้างความทุกข์ยากแก่ผู้ถูกฟ้องที่จะเป็นการชนะคดีเอง แม้ว่าสุดท้ายแล้วดร. ชูติมา จะถูกยกฟ้อง แต่ดร. ชูติมาก็ต้องใช้เวลาในการต่อสู้คดีราวสองปี และแม้ว่าพนักงานอัยการจะออกคำสั่งไม่ฟ้องคดีอีกสามคดีของดร. ชูติมาไปแล้ว แต่ดร. ชูติมาก็ยังเหลืออีกหนึ่งคดีที่ต้องต่อสู้ต่อไป

หนึ่งในเดือนธันวาคม 2566 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เผยแพร่รายงานที่สรุปว่าการฟ้องดำเนินคดีนี้กับดร. ชูติมา เป็นการฟ้องปิดปากกั้นกั้น และเสนอให้ศาลยกฟ้อง¹⁹⁸

¹⁹⁷ *Kimel v. Argentina*, Inter-Am. Ct. H.R., Series C No. 177 (May 2, 2008), ย่อหน้า 43.

¹⁹⁸ Report No. 137/2566, *Freedom of Expression Case - Allegations that Human Rights Defenders Face Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPPs) Involving the Community Financial Institution of Banlang District*, Petitioner Miss Chutima Sidasathian.

ความไร้ประสิทธิภาพของมาตรการในการป้องกันการฟ้องคดีปิดปาก

ประเทศไทยมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการคัดกรองการฟ้องคดีปิดปาก ตั้งแต่เนิ่นๆ ซึ่งควรถูกนำมาใช้ในคดีของดร. ชูติมา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 และ 142 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการเสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องพร้อมสำนวนส่งไปยังพนักงานอัยการ หากเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของผู้ต้องหาไม่ถือเป็นความผิด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ให้อำนาจพนักงานอัยการในการออกคำสั่งไม่ฟ้อง หากเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หรือการสั่งฟ้องไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน พ.ร.บ. องค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 อนุญาตให้พนักงานอัยการเสนอต่ออัยการสูงสุดให้สั่งไม่ฟ้อง หากเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 ได้ระบุข้อยกเว้น (ไม่ใช่ข้อต่อสู้) สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนควรใช้กฎหมายดังกล่าวในการไม่ดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา โดยคำนึงว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด การกระทำของผู้ต้องหาไม่ถือเป็นความผิด และการดำเนินคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ในทำนองเดียวกัน แนวทางแห่งสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของพนักงานอัยการกำหนดให้พนักงานอัยการ “ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม” ซึ่งรวมถึงการปฏิเสธไม่สั่งฟ้องในกรณีที่ “การสอบสวนอย่างเป็นกลางชี้ว่าข้อหาไม่มีมูล”¹⁹⁹ นอกจากนี้ พนักงานอัยการยังต้อง “ปกป้องผลประโยชน์สาธารณะของผู้ต้องหาและเหยื่อ และให้ความสนใจกับพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด [...]”²⁰⁰ เช่นเดียวกัน สมาคมพนักงานอัยการระหว่างประเทศ (IAP) ก็มีมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบทางวิชาชีพและคำแถลงว่าด้วยหน้าที่และสิทธิที่สำคัญของพนักงานอัยการ (*Standards of Professional Responsibility and Statement on the Essential Duties and Rights of Prosecutors*) ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการต้องปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ²⁰¹ และเคารพ ปกป้อง

¹⁹⁹ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *United Nations Guidelines on the Role of Prosecutors* (2533), ย่อหน้า 14, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/prosecutors.pdf>.

²⁰⁰ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *United Nations Guidelines on the Role of Prosecutors* (2533), ย่อหน้า 13(b), <https://www.ohchr.org/sites/default/files/prosecutors.pdf>.

²⁰¹ *Standards of Professional Responsibility and Statement of the Essential Duties and Rights of Prosecutors* (2542), ย่อหน้า 1(g), [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-\(1\)/English.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-(1)/English.pdf.aspx).

และส่งเสริมแนวคิดสากลว่าด้วยเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน²⁰² มาตรฐานนี้ยังกำหนดให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดี “นอกเหนือจากที่พยานหลักฐานบ่งชี้”²⁰³ ทั้งแนวทางของสหประชาชาติ²⁰⁴ และมาตรฐานของ IAP²⁰⁵ ต่างกล่าวถึงความจำเป็นในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมอาญาตามกฎหมายท้องถิ่น

อนึ่ง ประเทศไทยมีกฎหมายแพ่งที่บัญญัติความผิดฐานหมิ่นประมาทอยู่แล้ว แต่คดีของดร. ชูติมากลับไม่ถูกเบี่ยงเบนไปเป็นคดีแพ่ง และแม้ว่าจะมีกระบวนการใกล้เคียงเกิดขึ้น แต่ดร. ชูติมาก็รายงานว่า เธอถูกเตือนว่าหากไม่รับข้อเสนอของนายกเทศมนตรี เธออาจถูกจำคุก

โดยสรุป ในคดีนี้ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไม่สามารถคัดกรองการฟ้องคดีปิดปากได้ ด้วยเหตุนี้ ดร. ชูติมาจึงต้องต่อสู้คดีเป็นเวลาสองปีและเสี่ยงต้องโทษจำคุก อย่างไรก็ตาม พนักงานอัยการได้สั่งไม่ฟ้องอีกสามคดีของดร. ชูติมา หลังจากได้รับหนังสือจากทนายความ แต่ก็ยังมีอีกหนึ่งคดีที่เหลือ

นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น รัฐบาลไทยได้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มบทบัญญัติในการฟ้องกันการฟ้องคดีปิดปากเข้าไป²⁰⁶ โดยการบังคับใช้และขอบเขตของบทบัญญัตินี้ขึ้นอยู่กับว่าคดีนั้นๆ ถูกสั่งฟ้องมาอย่างไร²⁰⁷

ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 161/1 และ 165/2 ถูกบัญญัติขึ้นหลังจากแผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 มีผลบังคับใช้ในปี

²⁰² *Standards of Professional Responsibility and Statement of the Essential Duties and Rights of Prosecutors* (2542), ย่อหน้า 1(g), [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-\(1\)/English.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-(1)/English.pdf.aspx).

²⁰³ *Standards of Professional Responsibility and Statement of the Essential Duties and Rights of Prosecutors* (2542), ย่อหน้า 4.2(e), [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-\(1\)/English.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-(1)/English.pdf.aspx).

²⁰⁴ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *United Nations Guidelines on the Role of Prosecutors* (2533), ย่อหน้า 18-19, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/prosecutors.pdf>.

²⁰⁵ *Standards of Professional Responsibility and Statement of the Essential Duties and Rights of Prosecutors* (2542), para 4.3(h), [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-\(1\)/English.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documents/IAP-Standards-(1)/English.pdf.aspx).

²⁰⁶ *Re: Concerns on the Existing Legal Frameworks that are Designated to Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP Lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 1, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf>.

²⁰⁷ ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น การฟ้องคดีสามารถกระทำได้สองวิธี (1) โจทก์ที่เป็นราษฎรสามารถยื่นฟ้องหรือข้อกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวน เพื่อให้ส่งสำนวนต่อไปยังพนักงานอัยการ หรือ (2) โจทก์สามารถยื่นฟ้องต่อศาลโดยตรง

ให้อำนาจศาลในการยกฟ้องคดีอาญาข้อหาความผิดฐานหมิ่นประมาทที่มีราษฎรเป็นโจทก์ทันทีที่ได้รับสำนวน

209

ส ำ ว ำ น ม ำ ต ร ำ

165/2

อนุญาตให้จำเลยคดีฟ้องปิดปากนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเพื่อพิสูจน์ว่าคดีไม่มีมูล²¹⁰

ในคดีของดร. ชูติมา บทบัญญัติในการป้องกันการฟ้องปิดปากทั้งสองข้อนั้นประสบความสำเร็จล้มเหลว มาตรา 161/1 ล้มเหลวเพราะเป็นมาตราที่ครอบคลุมคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์เท่านั้น โดยศาลไม่สามารถยกฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องได้ แม้ว่าจะเป็นการยื่นฟ้องที่ไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง²¹¹ เช่นเดียวกัน มาตรา 165/2 ล้มเหลวเพราะศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์²¹² เพราะฉะนั้น

²⁰⁸ แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะเวลาที่ 1, United Nations Development Programme in Thailand (22 มกราคม 2563), หน้า 105–106, <https://www.undp.org/thailand/publications/thailands-1st-national-action-plan-business-and-human-rights>.

²⁰⁹ มาตรา 161/1 บัญญัติว่า “ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อกดดันแก่งัดหรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้องและห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้น อีก การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”. *Re: Concerns on the Existing Legal Frameworks that are Designated to Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP Lawsuits)*, International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 4, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf>.

²¹⁰ ระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง (การไต่สวนมูลฟ้องเกิดขึ้นประมาณ 8-12 สัปดาห์หลังจากยื่นฟ้อง จำเลยอาจนำเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญต่อศาล เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าคดีนั้นไม่มีมูล โดยอาจเป็นบุคคล เอกสาร หรืออื่นๆ ที่ช่วยสนับสนุนข้อโต้แย้งของจำเลย ในกรณีเช่นนี้ ศาลอาจขอให้บุคคล เอกสาร หรืออื่นๆ นั้นให้พยานหลักฐานประกอบการวินิจฉัยว่าคดีนั้นมีความจำเป็นและเหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้ โจทก์และจำเลยสามารถซักถามพยานหลักฐานดังกล่าวได้ตามความยินยอมของศาล ประมาณหนึ่งเดือนหลังจากการไต่สวนมูลฟ้อง ศาลจะตัดสินว่าจะประทับฟ้องหรือยกฟ้อง. ดู Baker McKenzie, *In Review: Court Procedure in Thailand*, Lexology (17 กุมภาพันธ์ 2565), [²¹¹ *Re: Concerns on the Existing Legal Frameworks that are Designated to Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation \(SLAPP Lawsuits\)*, International Commission of Jurists \(20 มีนาคม 2563\), หน้า 7, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf>.](https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e2956fbc-8149-4a18-a796-f1984ed3bb6b#:~:text=Approximately%20eight%20to%2010%20weeks,to%20testify%20before%20the%20court; Guide to Criminal Prosecution in Thailand, Ake & Associates, https://www.golawphuket.com/penal-en/prosecution/; Re: Concerns on the Existing Legal Frameworks that are Designated to Prevent Strategic Lawsuit Against Public Participation (SLAPP Lawsuits), International Commission of Jurists (20 มีนาคม 2563), หน้า 4, https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf.</p>
</div>
<div data-bbox=)

²¹² *Laws and Measures Addressing Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs) in the Context of Business and Human Rights*, United Nations Development Programme Thailand (27 มิถุนายน 2023), หน้า 17, <https://www.undp.org/thailand/publications/laws-and-measures-addressing-strategic-lawsuits-against-public-participation-slapps-context-business-and-human-rights>.

คดีนี้จึงไม่มีภาวะไต่สวนมูลฟ้องขึ้น หากมี ดร. ชูติมาจะมีโอกาสในการพิสูจน์ว่าฟ้องของนายกเทศมนตรีนั้นเป็นการฟ้องปิดปาก และสามารถให้เหตุผลแก่ศาลในการยกฟ้องคดีก่อนกระบวนการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นขึ้น ดร. ชูติมายังคงเหลืออีกหนึ่งคดีที่ต้องสู้ โดยศาลนัดไต่สวนมูลฟ้องวันที่ 27 มกราคม 2567 ในชั้นนี้ ศาลมีโอกาสใช้ดุลยพินิจในการดำเนินกระบวนการตามมาตรา 165/2

ความล้มเหลวของศาลในการใช้ดุลยพินิจตามบทบัญญัติการป้องกันการฟ้องปิดปากนั้นสอดคล้องกับข้อสังเกตของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทยที่ว่า

แม้ว่ากฎหมายจะให้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลมักไม่ได้ดำเนินการเช่นนั้น เพราะจะเป็นการซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในขั้นตอนก่อนหน้าในการตรวจสอบมูลคดีและออกคำสั่งฟ้องคดี ด้วยเหตุนี้ คดีฟ้องปิดปากที่ถูกสั่งฟ้องมายังศาลด้วยช่องทางดังกล่าวจึงไม่ต้องผ่านกระบวนการคัดกรองซ้ำอีกครั้ง (โดยศาล) เพื่อที่จะยกฟ้องคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลมีแนวโน้มที่จะรับคดีตามที่พนักงานอัยการได้คัดกรองมาแล้ว และข้ามขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องที่ให้จำเลยสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน ได้ไปอย่างน่าเสียดาย²¹³

ตัวชี้วัดของก้ารละเมิดข้อ 14(3) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR)

โดยรวมแล้ว ก้ารพิจารณาคดีของ ดร. ชูติมาเป็นไปตามมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีนี้มีข้อยกเว้นหนึ่งประการที่สำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดในการใช้สิทธิในการเรียกและนำสืบพยานของ ดร. ชูติมา ซึ่งอาจถือวาทัดกับหลักอาวูที่เท่าเทียม

²¹³ เพิ่งอ้าง. หน้า 39.

(equal arms) หลักการนี้ถูกระบุอยู่ในข้อ 14(1) ของ ICCPR ซึ่งกำหนดว่า “แต่ละฝ่ายควรจะได้รับโอกาสในการตอบโต้ข้อโต้แย้งและพยานหลักฐานที่น่าสืบโดยอีกฝ่ายหนึ่ง”²¹⁴

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเห็นว่า ข้อ 14(1) จะถูกละเมิดเมื่อศาลปฏิเสธไม่ให้จำเลยเรียกพยานโดยไม่มีเหตุผลอันเหมาะสม²¹⁵ ข้อ 14(3)(จ) ของ ICCPR ขยายความหลักการนี้ โดยจำเลยมีสิทธิ “ที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปรีกษัต่อนตน และขอให้เรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปรีกษัต่อนตน”²¹⁶ ข้อ 14(3)(จ) มิได้ให้สิทธิโดยสมบูรณ์ในการเรียกและนำสืบพยาน แต่เป็นการให้อนุญาตให้จำเลยขอเรียกพยานที่เกี่ยวข้องได้²¹⁷ หากเป็นการร้องขอที่เหมาะสมแก่เวลาและปฏิบัติตามเกณฑ์เชิงกระบวนการ²¹⁸ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้อธิบายว่าข้อนี้เป็น “การนำหลักอาวูทที่เท่าเทียมมาปรับใช้”²¹⁹ คำพูดของศาลว่าคำให้การเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคดีทำให้ทนายความของดร. ชูติมาล้มเลิกความตั้งใจในการเรียกพยานขึ้นมาเบิกความ และอาจถือเป็นการละเมิดข้อ 14(3)(จ) ของ ICCPR

ในคดีความระหว่าง อัลลา เบอร์ดีฟ กับ รัฐบาล อุซเบกิสถาน ซึ่งเป็นคดีที่จำเลยถูกฟ้องข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้พบว่ามี การละเมิดข้อ 14(3)(จ) ในคดีนี้ ทนายความฝ่ายจำเลยขอเรียกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนและผู้ที่จำเลยอ้างว่าเป็นผู้แอบใส่ยาเสพติดให้กับเขา มาเป็นพยาน แต่ศาลกลับปฏิเสธ แม้ว่าพยานเหล่านั้นมีความสำคัญต่อแนวทางการต่อสู้ของจำเลยในการพิสูจน์ว่าคดีนี้เป็น การจัดการ

²¹⁴ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 32*, U.N. Doc. CCPR/C/GC/32 (23 สิงหาคม 2550), ย่อหน้า 13.

²¹⁵ ดู คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Evrezov et al. v. Belarus*, U.N. Doc. CCPR/C/112/D/1999/2010 (25 พฤศจิกายน 2557), ย่อหน้า 8.9; คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Khomidova v. Tajikistan*, U.N. Doc. CCPR/C/81/D/1117/2002 (25 สิงหาคม 2547), ย่อหน้า 6.5.

²¹⁶ ICCPR, ข้อ 14(3)(e).

²¹⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Saidov v. Tajikistan*, U.N. Doc. CCPR/C/122/D/2680/2015 (20 กันยายน 2561), ย่อหน้า 9.6.

²¹⁸ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Johnson v. Spain*, U.N. Doc. CCPR/C/86/D/1102/2002 (26 เมษายน 2549), ย่อหน้า 6.5; คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 32*, U.N. Doc. CCPR/C/GC/32 (23 สิงหาคม 2550), ย่อหน้า 39.

²¹⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *ความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 32*, U.N. Doc. CCPR/C/GC/32 (23 สิงหาคม 2550), ย่อหน้า 39.

โดยศาลเห็นว่าคำให้การที่จำเลยต้องการนำเสนอ นั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับคดี²²⁰ เช่นเดียวกัน ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป เห็นว่า ในขณะที่ศาลไม่ได้มีหน้าที่ในการแสดงความเห็นเกี่ยวกับความข้องเกี่ยวของหลักฐานที่จะนำเสนอ แต่การไม่สามารถอธิบายเหตุผลในการปฏิเสธคำร้องในการเรียกหรือนำสืบพยานอาจถือเป็นการจำกัดสิทธิของจำเลย ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักประกันว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม²²¹ แม้ว่าคำพูดของศาลในคดีนี้จะไม่ถึงกับเป็นการจำกัดสิทธิของดร. ชูติมาในการเรียกพยาน แต่คำพูดดังกล่าวก็ส่งผลให้ทนายความของดร. ชูติมาล้มเลิกความตั้งใจที่จะเรียกพยานมาเบิกความ จึงเป็นการจำกัดความสามารถของดร. ชูติมาในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่นั่นเอง

ในคดีของ ดร. ชูติมา ศาลมีท่าทีไม่ต้องการให้จำเลยเรียกพยานข้อเท็จจริงทั้งหมดสืบปากขึ้นมาเบิกความในประเด็นกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้าน จำเลยต้องการเรียกพยานดังกล่าว เนื่องจากพยานเหล่านี้ถูกฟ้องให้ชำระหนี้กองทุนคืนแต่ตนกลับไม่เคยได้รับเงินจำนวนดังกล่าว เพื่อให้บริบทเกี่ยวกับโพสต์เฟซบุ๊กของจำเลย และสนับสนุนทางต่อสู้ว่าเนื้อหาในโพสต์เป็นความจริงและเป็นการติชมอันเป็นธรรมในประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ²²² แต่กลับศาลกล่าวว่า ประเด็นเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับข้อหาความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทในคดี²²³ แม้ว่าคำเบิกความของพยานจะเป็นหัวใจสำคัญของทางต่อสู้ของดร. ชูติมาก็ตาม ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่า โพสต์ของเธอเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นความกังวลของประชาชนที่มีความสำคัญ นอกจากการไม่รับฟังคำเบิกความของชาวบ้านทั้งสี่รายแล้ว คำพูดของศาลยังปิดกั้นไม่ให้ตัวดร. ชูติมาเองสามารถให้การเกี่ยวกับการตรวจสอบกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านด้วยตัวเองได้อย่างเต็มที่

²²⁰ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Sirozhiddin Allaberdiev v. Uzbekistan*, UN Doc. CCPR/C/119/D/2555/2015 (18 พฤษภาคม 2560), ย่อหน้า 2.1–2.2, 8.8-8.9

²²¹ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, แนวทางสำหรับข้อ 6: สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (2557), หน้า 48, <https://rm.coe.int/1680304c4e>. และดู ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, *Popov v. Russia*, Application No. 268530/4, (13 กรกฎาคม 2549) ย่อหน้า 188; ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, *Bocos-Cuesta v. the Netherlands*, Application No. 54789/00, (10 พฤศจิกายน 2549), ย่อหน้า 72; ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, *Wierzbicki v. Poland*, Application No. 24541/94, (18 มิถุนายน 2545), ย่อหน้า 45; และ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, *Vidal v. Belgium*, Application No. 12351/86, (22 เมษายน 2535), ย่อหน้า 34.

²²² การสัมภาษณ์ดร. ชูติมาและนายอลัน มอริสันครั้งแรก (27 กุมภาพันธ์ 2567).

²²³ เพิ่งอ้าง.

ทำที่อื่นไม่เต็มใจของศาลในการรับฟังคำเบิกความของจำเลยและคำให้การของตัวจำเลยเองอาจถือเป็นการละเมิดข้อ 14(3)(จ)

บทสรุปและเกร็ด

คดีของ ดร. ชูติมา มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่า นายกเทศมนตรีพยายามกีดกันการมีส่วนร่วมสาธารณะของ ดร. ชูติมาในประเด็นที่เกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ เป็นเรื่องน่ากังวลอย่างยิ่งที่ ดร. ชูติมายังคงต้องเผชิญคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทเนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอย่างต่อเนื่อง การฟ้องคดีอาญาด้วยข้อหาหมิ่นประมาทถือเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุ เป็นการข่มขู่คุกคาม และสร้างความหวาดกลัวต่อประชาชนในการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาจึง “ควรเก็บไว้สำหรับกรณีที่น่ารังเกียจที่สุดเท่านั้น และโทษจำคุกมิใช่การลงโทษที่เหมาะสมในทุกกรณี” (เพิ่มการเน้นย้ำ)²²⁴

ในภาพรวมแล้ว การพิจารณาคดีของ ดร. ชูติมา ถือว่ามีความเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาณัติของศาลที่คำเบิกความของพยานในประเด็นเกี่ยวกับกรณีการยกยอกเงินกองทุนหมู่บ้านนั้น “ไม่เกี่ยวข้อง” ถือว่าอาจเป็นการละเมิดข้อ 14(3)(จ) ของ ICCPR นอกจากนี้ รัฐบาลควรติดตามสถานการณ์การฟ้องคดีอาญาเพิ่มเติมกับ ดร. ชูติมาเพื่อรับประกันว่าจะไม่ขัดกับข้อ 14(7)

แม้ว่าศาลจะตัดสินยกฟ้อง ดร. ชูติมา แต่ต้องพึงระลึกว่า เป้าหมายที่แท้จริงของการฟ้องคดี SLAPPs นั้นมิใช่การชนะคดี แต่เป็นการลงโทษจำเลยด้วยการให้เข้ากระบวนการต่อสู้คดีในชั้นศาลเอง เพราะฉะนั้น กรณีนี้นับว่า คดีของ ดร. ชูติมาโดยรวมแล้วถือเป็นการใช้กระบวนการดำเนินคดีและระบบยุติธรรมโดยนายกเทศมนตรีในทางที่ผิดเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของ ดร. ชูติมาอย่างชัดเจน

ขณะเขียนรายงานฉบับนี้ ดร. ชูติมายังคงต้องต่อสู้ในคดีอาญาข้อหาหมิ่นประมาทอีกหนึ่งคดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การแสดงความคิดเห็นในประเด็นกองทุนหมู่บ้านเช่นเดียวกัน คดีดังกล่าวเป็นคดีในศาลจังหวัดนครราชสีมา ด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจนว่ากรณีเหล่านี้เป็นการฟ้องคดี SLAPPs ศาลจังหวัดนครราชสีมาควรไม่รับฟ้องคดีเหล่านี้ด้วยประการทั้งปวง

เกร็ด:

D

²²⁴ ความเห็นทั่วไปแห่งสหประชาชาติ ฉบับที่ 34, ย่อหน้าที่ 47.

ข้อ เสน อ แ น ะ

ก า ร ด ำ เ นิ น ค ตี กั บ ด ร . ชุติมา ยัง ซึ่ ให้ เห็น ถึง ข้อ บ ก พ ร ่อง ของ ก ล ไ ก บ ็ อ ง ก ัน ก าร พ ็ อ ง ค ตี ปิ ด ป าก ที่ มี อยู่ ใน บ ั จ จ ุ บ ัน ใน ก าร ให้ ความ ค ุ ม ค ร อ ง น ั ก ป ก บ ็ อ ง สิ ท ธิ ม นุ ษ ย ช น จาก ก าร ถู ก พ ็ อ ง ค ตี ที่ ละ เม ด สิ ท ธิ ซึ่ง ส อ ด ค ล ็ อ ง กั บ ข้อ ค ัน พ บ ของ ไ ท ร ล ว อ ต ธ์

ก ระ ท ร ว ง ยุ ตี ธรรม เ ปิ ด ต ัว แ ม น ป ฏิ บั ทิ ก าร เ ห ง ซ าดิ ว่า ด ั ว ย ธุ ร กิ จ กั บ สิ ท ธิ ม นุ ษ ย ช น รั ยะ ะ ที่ 2 (2566-2570) เมื่ อ ปี 2566 โ ด ย ใน แ ผ น ๗ ด ัง ก ล ำ ว รั ฐ บ าล ไ ท ย ต ร ะ ห ัน ก ว่า “มี ผู้ แ ท น ภ าค ปร ะ ช าส ัง ค ม และ น ั ก ป ก บ ็ อ ง สิ ท ธิ ม นุ ษ ย ช น จ ำ น ว น มาก เ ห็ น ว่า [...] ก าร บ ั ง ค ั บ ใช้” บ ท บ ั ญ ญ ติ ใน ก าร บ ็ อ ง ก ัน ก าร พ ็ อ ง ค ตี ปิ ด ป าก ที่ เ พิ่ ง ถู ก ต ร ำ อ อ ก ม ำ นั้ น “ย ัง ไม่ เ พิ่ ง พ ็อ ต อ ก าร ยุ ตี ค ตี เ ชิ ง ยุ ท ธิ ศ าส ต ร์ เ พื่ อ รั บ ก าร มี ส ่ว น ร ่วม ของ ส ำ ช ำ ร ณ์ ช น”²²⁵ โ ด ย เ ฉ พ ะ อ ย ำ ง ย ื ง รั ำ ง ๗ ต ู่ ง ข้อ ส ั ง เ ก ต ว่า ก ฎ ห ม ำ ย นั้ น “ไม่ ได้ บ ั ญ ญ ติ ค ุ ม ค ร อ ง ก าร ใช้ สิ ท ธิ ม นุ ษ ย ช น และ เ ส รั ภ ำ พ ช ั น ้ น ้ น ำ น อ ย ำ ง ช ั ด แ ฉ ้ง ” “ ก ำ ร ใช้ ค ำ ที่ มี ค ว ำ ม ค ล ุ ม เ ค รี อ และ ไม่ ช ั ด แ ฉ ้ง ” “ก ำ ร ช ำ ด แ น ว ท ำ ก ำ ร ป รั บ ใช้ ซึ่ง ทำ ให้ เ จ ำ ห ัน ำ ที่ ล ั ง เ ล ที่ จะ ใช้ อ ำ น ำ จ ตาม ก ฎ ห ม ำ ย ด ัง ก ล ำ ว ” “ก ำ ร ช ำ ด ก ล ไ ก ที่ จะ ให้ ก ำ ร ปร ะ ก ัน แ ก ้ เ จ ำ ห ัน ำ ที่ จะ ป ฎิ เ ส ฐ ไม่ ด ำ เ นิ น ค ตี เ ชิ ง ยุ ท ธิ ศ าส ต ร์ เ พื่ อ รั บ ก าร มี ส ่ว น ร ่วม ของ ส ำ ช ำ ร ณ์ ช น” และ ก ำ ร “ช ำ ด ก ล ไ ก ที่ จะ ช ุ ว ย บ ็ อ ง ก ัน บ ั ญ ญ ำ ก ำ ร พ ็ อ ง ค ตี ใน ล ั ก ษ ณะ แ ก ล ั ง พ ็ อ ง”²²⁶

มี เ ห ตุ ผล อ ัน ำ น ำ เ ชื่ อ ถี อ ว่า ค ว ำ ม ก ั ง ว ล ด ัง ก ล ำ ว เ กิ ด ช ึ่ น จ ริ ง ใน ค ตี น ี

เร ำ ช อ เ ส น อ แ น ะ ด ั ว ย ค ว ำ ม เ ค ำ ร พ ำ ะ ปร ะ เ ท ศ ไ ท ย ค ว ร ด ำ เ นิ น ช ั น ต ่อ น ก ำ ร ป ฎิ ฐ ูป ด ัง ต ่อ ไป น ี เ พื่ อ เ ป ็น ก ำ ร ป ฎิ บั ทิ ตาม พ ัน ธิ ก าร เ ห ง รั ยะ ะ เ ห ง รั ยะ ะ ใน ก ำ ร ป ก บ ็ อ ง เ ส รั ภ ำ พ ใน ก ำ ร แ ส ด อ อ ก โ ด ย ไ ท ร ล ว อ ต ธ์ และ ด ร . พ ำ ร ร ิ ง ต ัน ได้ ย ื น ข้อ เ ส น อ แ น ะ น ี ไป แ ล ้ว คร ั ง หน ึ่ ง เมื่ อ เ ดิ อ น ก ัน ย ำ ย น 2567²²⁷

²²⁵ แ ผ น ป ฏิ บั ทิ ก ำ ร รั ยะ ะ ด ั บ ซ าดิ ว่า ด ั ว ย ธุ ร กิ จ กั บ สิ ท ธิ ม นุ ษ ย ช น รั ยะ ะ ที่ 2 (2566-2570), ก ร ม ค ุ ม ค ร อ ง สิ ท ธิ และ เ ส รั ภ ำ พ และ ส ท ำ บ ัน บ ั ญ ญ ติ พ ั ท ฒ น บ ริ ห ำ ร ศ ำ ส ต ร์ (พ ุ ษ ภ ำ ค ม 2565), หน ำ 119, https://icj2.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2022/08/The-Second-NAP-on-BHR_July-2022-EN.pdf.

²²⁶ เ พิ่ ง อ ำ ง .

²²⁷ Dr. Francesca Farrington, Saovane Kaewjullakarn, and TrialWatch, *Solving SLAPPs: Identifying and Addressing Gaps in Thailand's Anti-SLAPP Framework* (ก ัน ย ำ ย น 2567), https://cfj.org/wp-content/uploads/2024/09/Thailand-SLAPPs-Report-Final_September-2024.pdf.

1. ออกมาตรการป้องกันการฟ้องคดีปิดปากที่มีประสิทธิภาพที่ครอบคลุมทั้งคดีที่ราษฎรและพนักงานอัยการเป็นโจทก์
2. ให้คำนิยามคำว่า “ผลประโยชน์สาธารณะ/ผลประโยชน์ของสาธารณชน” “การมีส่วนร่วมสาธารณะ/การมีส่วนร่วมของสาธารณชน” และ “การดำเนินคดีที่ละเมิดสิทธิ” ให้ชัดเจน²²⁸
3. ให้อำนาจศาลในการยกฟ้องคดีที่ละเมิดสิทธิตั้งแต่เนิ่นๆ ผ่านการเร่งสืบจำเลย ไม่ว่าจะมาจากการร้องขอของจำเลยเองก็ดี หรือศาลริเริ่มกระบวนการเองก็ดี
4. ให้อำนาจศาลในการออกคำสั่งพักการพิจารณาคดีหลัก ขณะพิจารณายกฟ้องคดี
5. กำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อยกฟ้องคดีภายในเวลาสามเดือนหลังจากการสั่งฟ้องไว้ แต่มีเหตุจำเป็นต้องยืดระยะเวลา เช่น เดียวกัน การพิจารณายกฟ้องคดีควรจะแล้วเสร็จภายในไม่เกินหกเดือนหลังจากสั่งฟ้องไว้แต่มีเหตุจำเป็นต้องยืดระยะเวลา

²²⁸ “การมีส่วนร่วมสาธารณะ” หมายถึงการแสดงออกหรือการกระทำที่มีลักษณะแสดงออกซึ่งประเด็นใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ และการกระทำเพื่อเตรียมความพร้อม สนับสนุน หรือช่วยเหลือที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นดังกล่าวโดยตรง โดยอาจรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการร้องเรียน การยื่นข้อเรียกร้อง การเข้าร่วมการประชุม การวิจัยเชิงวิชาการ การรายงานข่าวและการแจ้งการกระทำผิดในประเด็นที่มีความสำคัญต่อสังคม การยื่นฟ้องทางปกครองหรือตุลาการ การชุมนุม และการประท้วง “กระบวนการพิจารณาคดีที่ละเมิดสิทธิ” หมายถึงกระบวนการพิจารณาคดีในศาลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะที่มีลักษณะการใช้กระบวนการในทางที่ผิดโดยลักษณะดังกล่าวอาจรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการที่คำฟ้องมีขอบเขตที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่แท้จริงในการจำกัดการมีส่วนร่วมสาธารณะเกินประเด็นที่พิพาท คำฟ้องมีลักษณะเกินกว่าเหตุหรือไม่สมเหตุสมผล ไม่ว่าจะเป็จำนวนค่าชดเชยที่โจทก์เรียกร้อง ทรัพยากรของโจทก์มีมากกว่าจำเลยอย่างไม่ได้สัดส่วน ผลประโยชน์อันชอบธรรมของกระบวนการพิจารณาคดีต่อโจทก์หากขณะคดีแนวทางการต่อสู้คดีของโจทก์ รวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงศาลที่เลือกยื่นฟ้อง กลยุทธ์ในการถ่วงเวลา การร้องขอให้เปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การใช้การข่มขู่ทางกฎหมายที่ก้าวร้าว ความไม่สามารถในการให้ข้อมูลต่อการร้องขอความเห็นหรือคำอธิบายก่อนการเผยแพร่โดยสุจริต ความร้ายแรงของความผิดที่ถูกกล่าวหา และขอบเขตของการเผยแพร่ก่อนหน้านี้ ประวัติการฟ้องคดีระหว่างคู่กรณี และคดีที่โจทก์ฟ้องกับคู่กรณีในคดีหรือคนอื่นๆ เพื่อจำกัดการมีส่วนร่วมสาธารณะ การปฏิเสธโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรในการแก้ไขข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่น การกระทำในวงอื่นที่เกิดขึ้นไปพร้อมกันเพื่อปิดปากหรือข่มขู่จำเลยหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และลักษณะใดๆ ก็ตามที่ทำให้การฟ้องคดีนั้นมีเป้าหมายเพื่อข่มขู่ คุกคาม หรือวิธีการอื่นที่ทำให้จำเลยเจ็บ “ประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ” หมายถึงประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณชนในลักษณะที่สาธารณชนอาจให้ความสนใจโดยชอบธรรม. ดู UK Anti-SLAPP Coalition, *Model Anti-SLAPP Law*, <http://antislapp.uk/wp-content/uploads/2023/05/Model-UK-ANTI-SLAPP-Law-Final-Version.docx.pdf>; Council of Europe, *Recommendation CM/Rec(2567) 2 of the Committee of Ministers to Member States on Countering the use of Strategic Lawsuits against Public Participation (SLAPPs)*, (Apr. 4, 2567), <http://rm.coe.int/0900001680af2850>.

6. กำหนดให้ผู้ฟ้องต้องรับภาระในการพิสูจน์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องว่าคดีของตนนั้นควรดำเนินต่อไปในชั้นสืบพยาน และไม่ถือเป็นการใช้กระบวนการศาลโดยมิชอบ (ตามที่กฎหมายได้นิยามไว้อย่างชัดเจน)
7. ออกกติกในการถ่ายโอนต้นทุน อาทิ ความเสียหาย ต้นทุน รวมถึงโทษปรับเพื่อป้องกันมิให้เกิดการยื่นฟ้องเช่นนี้อีกตามความเหมาะสม
8. กำหนดให้ศาลระบุเหตุผลสำหรับการตัดสินใจ รวมถึงเผยแพร่การตัดสินใจดังกล่าวต่อสาธารณชน

เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้โจทก์สามารถเลี่ยงกฎหมายป้องกันการฟ้องคดีปิดปากและเสริมศักยภาพให้แก่กฎหมายดังกล่าว รัฐบาลยังคงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อกำหนดเกณฑ์ชัดเจนที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลสามารถระบุและยกฟ้องคดีฟ้องปิดปากตั้งแต่เนิ่นๆ และอย่างรวดเร็วในทุกชั้นของกระบวนการยุติธรรม

นอกจากนี้

ประเทศไทยยังคงควรดำเนินมาตรการดังต่อไปนี้เพื่อสร้างต้นทุนสำหรับการใช้กระบวนการยุติธรรมในทางที่มิชอบ

- แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ โดยผู้ยื่นฟ้องคดีจะต้องชดเชยค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการต่อสู้คดีรวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ แก่ผู้ถูกฟ้องคดี ในกรณีที่ศาลยกฟ้องคดีเนื่องจากเห็นว่าเป็นคดีฟ้องปิดปาก นอกจากการตรวจพบบัญญัติในการให้การชดเชยความเสียหายเช่นนี้จะทำให้ผู้ถูกฟ้องไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีแยกต่างหากแล้ว ยังมีข้อดีอีกสองประการ ได้แก่ (1) ผู้ฟ้องจะไม่ยื่นฟ้องคดีปิดปากอีกเนื่องจากต้องเผชิญผลลัพธ์อันไม่พึงประสงค์ และ (2) การชดเชยค่าเสียหายจะช่วยบรรเทาภาระบางส่วนของผู้ถูกฟ้อง ในกรณีที่คดีมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ค่าชดเชยนี้จะมาจากรัฐ โดยอาจมาจากกองทุนที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อการนี้เป็นการเฉพาะ
- แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เมื่อเห็นว่าคดีเป็นคดีฟ้องปิดปากและยกฟ้องคดีดังกล่าว การดำเนินการเช่นนี้เป็นแนวเดียวกับแนวปฏิบัติในเขตอำนาจศาลอื่น ช่วยให้ผู้ฟ้องคดีปิดปากไม่จำเป็นต้องยื่นฟ้องคดีใหม่ และเป็นการช่วยบรรเทาภาระของผู้ฟ้อง การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลในฐานะส่วนหนึ่งของการพิจารณายกฟ้องคดี

- ดำเนินขั้นตอนเพื่อปกป้องพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจากอิทธิพลหรือแรงกดดันอันมิชอบ
ตั้งที่ใดก็ตามที่ไปข้างต้น
พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนในประเทศไทยอาจไม่สามารถใช้อำนาจในการเสนอสั่งไม่ฟ้อง
เนื่องจากกลัวที่จะถูกฟ้องกลับ ในประเด็นนี้ ย่อหน้า 4
ของแนวทางแห่งสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของพนักงานอัยการกำหนดให้พนักงานอัยการกำหนดให้
รัฐต้องรับประกันว่า “พนักงานอัยการที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพโดยปราศจากการข่มขู่ อุปสรรค
การคุกคาม การแทรกแซงอันไม่เหมาะสม หรือความเสี่ยงต้องถูกดำเนินคดีแพ่ง อาญา หรืออื่นๆ
อย่างไม่สมเหตุสมผล”²²⁹

ประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินขั้นตอนข้างต้นเพื่อรับประกันว่า นักข่าวและนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เช่น ดร.
ชุติมา จะไม่ตกเป็นเป้าของการใช้กฎหมายเพื่อข่มขู่คุกคาม และรับประกันว่า
สิทธิของคนเหล่านี้จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง

²²⁹ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *United Nations Guidelines on the Role of Prosecutors* (2533),
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/prosecutors.pdf>.